

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LIV

3 1932/33

Vsebina:

I. 1. Čiček Franjo: Šola in nega srčne kulture. — 2. Stupanova Milica: Sodobna vzgoja ženskega naraščaja. (Nadaljevanje sledi.) — 3. Grabeljšek Karel: Zgodovinski pouk na naših šolah. — 4. Kontler Julij: »Kmet je steber naše države.«

II. 1. S. M.: Učna snov za deška ročna dela v šolski praksi. (Konec sledi.)

III. Mihael Nerat.

IV. 1. Pred 150 leti se je rodil Friderik Fröbel. — 2. Pregled razvoja šolskih čitank. — 3. Koedukacija.

V. 1. Milica Stupanova: Kako si vzgojim svojo deco. — 2. Maksim Gaspari: Jesen. — 3. Dr. Mate Tentor: Pismo i postanak alfabeta. — 4. Ludvik Mrzel: Luči ob cesti. —

Našim sotrudnikom!

Nekateri nam poslani članki in razprave, ki jih tokrat radi pomanjkanja prostora nismo mogli objaviti, pridejo na vrsto, kolikor nam bo to dopuščal prostor, v prihodnjih številkah. Isto velja za nekatere nam vposlane, a še neobjavljene ocene.

„POPOTNIK“ izhaja v zvezkih 15, dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrtletno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

Naročnino in reklamacije sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Strossmajerjeva ulica 30/1.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kopal. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. Tiska Učiteljska tiskarna (predstavniki Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI LIST

Letnik LIV.

Štev. 3.

November 1932.

Čiček Franjo:

Šola in nega srčne kulture.

Svetovna vojna je zadala človeštvu velike rane. Vzplapolale so v človeku temne sile, zlo je zmagalo nad dobrim. Na mah so bili uničeni sadovi mnogoletne kulture in poleg klanja in morije, razdejanja in opustošenja je bila zrevoltirana tudi naša notranjost — vse naše hotenje in mišljenje.

Naša duša se je znašla v kaosu in v nekem nesigurnem vrtincu. Ko se je poglobel bojni vihar in so utihnili topovi, ni se še umirila naša duševnost, nasprotno še bolj se je razgibala in pritegnila v svoj vrtinec tudi povojno generacijo.

Tako stoji danes ves svet pred nečim negotovim in nejasnim. V narodih vre in se kuha, bukne tu in tam na dan kakor vulkan, nad vsem človeštvom leži težak oblak — kriza in brezposelnost. Boj za obstanek, boj za kruh tira človeka na stranpota, pradačni klic narode vzbuja v njem egoizem. Razumljivo je, da so ti pojavi velika ovira vsej naši vzgoji, predvsem pa negi srčne kulture. Boj za eksistenco, boj za ekspanzivnost, trgovske spekulacije itd. ustvarjajo med posameznimi narodi in državami neprijateljsko stanje, ki se sicer na uradnih mestih ne vidi tako jasno, pač pa klije v dušah posameznikov, v dušah mladine, ki bo jutri vzela krmilo v svoje roke. Brez prave srčne kulture, brez ljubezni do bližnjega bo prišla naša bodočnost na kritično točko. Vsi naši reformatorji in pacifisti bodo ostali glas vpijočega v puščavi, ako ne krene vzgoja posameznih narodov na človekoljubna pota. Kaj nam pomaga Društvo narodov in kaj nam pomagajo razorožitvene konference, ako se narodi ne vzgajajo v Wilsonovem duhu. Apostol miru in svetla zvezda na mračnem evropskem nebu, Aristid Briand, je umrl. Ali bo umrla tudi njegova ideja? Da, umrla bo, če je ne bodo vzgojitelji vcepili mladini v srce in kri. Mirovno stremljenje naj ne bo samo na papirju, ampak v srcu.

Če se ozremo po svojih sosedih, vidimo, da poznajo človekoljubnost le iz egoističnega stališča. Oborožene organizacije, pohlep po tuji zemlji, lastno povečevanje in prezirljivo mnenje o barbarskih sosedih, javni govori o puškah in knjigah itd., vse to kaže posirovelo vzgojo, ki stremi za močjo in oblastjo ne glede na sočloveka, na svojega bližnjega, ki bi ga moral ljubiti kakor samega sebe. Napačno pojmovanje nacionalizma tira narode v ekstrem. Mesto mirnega razvoja, gospodarske solidarnosti in medsebojne ljubezni klije v srcu želja po maščevanju, želja po novi krvi, želja po revanžni vojni. Zdi se, da moderna šola, ki je izšla iz Nemčije in ki se opira na človekoljubje in medsebojno pomoč, doma ni ustvarila takih tal, kakor bi pričakovali. Če sodimo objektivno, moramo priznati, da so krivci tudi na drugi strani.

Iz vsega tega pa vidimo, da vlada med nami neko nezaupanje, da nekaj drugega govorimo, kakor delamo. Najbolj čudno pa je, da od mladine zahtevamo resnico in poštenje, iskrenost in tovarištvo, sami pa tega ne poznamo. S tem jo direktno vzgajamo za take, kakršni smo sami. In tukaj je glavno in prvo: Vzgojitelj mora prenoviti najprej samega sebe, potem šele mladino, ki jo hoče vzgajati. "Γνωθι σεαυτόν!" so učili stari Grki. Spoznavaj samega sebe! To je prvi korak k reformi šole.

Tiha napetost, ki vlada po svetu, kriza in nekakšna duševna razrvanost močno ovirajo miroljubno vzgojo. Naš narod se nahaja sredi večmilijonskih sosedov, ki so nam vse drugo kakor prijazni in bratski, a to ne po naši krivdi, ampak po

napačnih nazorih naše manjvrednosti. Saj celo trde, da smo narod brez zgodovine. Toda to naj nas ne moti in ne dela malodušne. Naša zgodovina je polna krivic in trpljenja. Zato pa imamo tudi največ pravice do svobode, enakosti in bratstva. Naša dolžnost je, skrbeti za to, da bo naša mladina vzgojena v tem duhu. Biti pa bi morala to tudi dolžnost naših sosednjih vzgojiteljev. Društvo narodov naj bi posvečalo posebno pažnjo vzgoji mladine v posameznih državah, če se vrši ta vzgoja v duhu sprave in strpljivosti, v medsebojnem miru, delu in medsebojni ljubezni ter v duhu enakopravnosti in enakovrednosti. Iz naših src mora izginiti pohlep po tuji zemlji in nadoblasti. Lastni interesi se morajo podvreči celokupnosti v prid vsemu človeštvu, a ne posameznim panogam. Velekapital in diplomatske trgovske spekulacije naj se podrede socialni pravičnosti. Zatiranje enega naroda v korist drugega je višek barbarstva in nečloveško. Nasilna asimilacija pa je naravnost zločin v zgodovini človeštva. Da zavladata mir in ljubezen med narodi, ima največjo nalogo in dolžnost baš vzgoja, ki naj bi skrbela za večni mir med narodi.

Vrnimo se sedaj k našemu narodu! O srčni kulturi pri nas je malo govora. Pretepi, poboji, pokolji in kletve so na dnevnem redu. Samomorilna manija kaže na duševno degeneracijo. Izkoriščanje delavcev, grdo ravnanje z živalmi, prezir in trdosrčnost do revežev, pijančevanje in ponočevanje itd. so grdi madeži na telesu našega naroda. Če hočemo biti kulturni in če hočemo imeti veljavo pri drugih, če hočemo biti svobodni, gospodarsko in socialno trdni, moramo si na vso moč prizadevati, da to zlo zatremo ali vsaj omejimo.

Da bo pa naša vzgoja uspešna, moramo poiskati vse vzroke, zakaj je naš človek povprečno takšen in kako temu od pomoči. Trdim: Popolnega človeka vzgojimo lahko le po znanem geslu: Zdrav duh v zdravem telesu! Mi dobro vemo in tudi tako učimo, kako je treba na primer izbirati razne pasme, kako jih gojiti in negovati. Prav tako delamo pri kulturnih rastlinah. Poznamo selekcijo itd. Povsod poznamo pota in načine, kako izboljšati material, da bo imel večjo vrednost in kakovost. Le pri človeku tega nečemo poznati. In vendar nam je znano, da dado n. pr. alkoholiki duševno manjvredne otroke, slabo nadarjene, nagnjene k zločinom, da se nagon in dispozicija k sirovosti podeduje od roda do roda, da spada v naše vasi še vedno pristno domači grb: liter, kol in nož. Vsak vzgojitelj ve, kako težko je ublažiti srce sirovega fantalina, ki je to lastnost podedoval ne po lastni krivdi, ampak po krivdi staršev. Mogoče je dosegel, da se je pomirilo to divjaštvo za časa šolskega obiska. V mladeniški dobi pa bukne navadno zopet na dan in v slabi družbi polagoma izgine in izpuhti vse, kar je storila šola dobrega. So sicer slučajni, da smo dali družbi srčno izobraženega človeka, v katerem smo zatrli vse slabe kalii, vendar je k temu pripomogla edino le njegova lastna volja in energija. In tu je začetek, brez katerega ni uspeha. Poedincu moramo znati vcepiti lastno in čvrsto voljo: Hočem tako, ker sem spoznal in razumel, da je tako dobro in pravo.

Da bo pa naša vzgoja še uspešnejša, da bomo dobili zdravo in k dobremu se nagibajočo mladino, je treba izvesti selekcijo tudi pri človeštvu. S postavo bi moralo biti določeno: Zakon lahko skleneta fant in dekle le, če sta duševno in telesno zdrava. Brez obojestranske zdravniške preiskave bi se zakoni ne smeli sklepati. Alkoholiki, jetični, bebeci, kreteni, spolno bolni, delamrzneži, potepuhi, zločinci itd. naj ne delajo zaroda. Naravno, da s tako postavo še zlo ne bi bilo docela odstranjeno. V vidiku imam tukaj nezakonske otroke. Ali vsekakor v glavnem bi bil material veliko boljši, kakor pa je danes. Tudi staršem bi bila prihranjena marsikatera skrb in solza, ko bi poznali in upoštevali higienična načela in dajali zdrave otroke ali pa nič.

Preidimo sedaj k vprašanju, kako izobrazimo učenca v srčni kulturi in olikanem vedenju. Otrok je naraven in naravna mora biti tudi njegova vzgoja. Otrok je od narave živa poezija in te poezije mu ne smemo vzeti, ko prestopi šolski prag.

Zelene loke in gaji, pisane livade in travniki, ponosne naše gore in planine, žuboreči potoki, prostrana in zlata polja, prijazne doline in brhke gorice, nebesni obok nad sabo z velikim zlatim soncem, zvečer z milijoni lučk, ki migljajo in se lesketajo, da bi jih lovil kakor kresnice, čudoviti mesec z nasmešnim obrazom, vse to je opazoval in občudoval z domačega dvorišča, ko ga je mamica ali kdo uvajal in mu kazal skrivnostno in pravljичno prirodo. Njegovo drobno srcece je vsrkavalo sladak vonj te skrivnosti, te bajne lepote. Bujno pisane cvetlice so ga pozdravljale in se mu klanjale, da je žarelo njegovo ličce in duša je vriskala od nebeške radosti.

Ljubko žvrgolenje ptic, brenčanje čebelic, rdeče in sladke črešnje so ga vabile in klicale: »Pridi, za te smo. Ti si naš!« Podzavestno je otrok čutil neko rajsko blaženost. Čutil se je člana in pripadnika tega lepega sveta. Čutil se je zadovoljnega v tem pravljичnem raju, tudi če je včasih želodček moledoval za kruhom. Občutil je, da je sam del prirode. Zato je legla tista blaženost, ki jo je gledal in objemal, tudi v njegovo dušo, v njegovo srce. Bil je dober.

»Človek je od narave dober,« je učil že Rousseau. V živalstvu takisto. Vzemimo na pr. mladiča od neukročenega leva ali medveda, stari bi nas raztrgal, mladič pa se sprijazni z nami in se igra. Naravno, da raste v njem nagon samoohranitve in da se v njem pretaka zverinska kri. Tukaj pa je baš ločilna pot človeka od živali. Ali bi vsaj morala biti. Grozote zadnje vojne pa so pokazale, da tudi v človeku spi zver. To nevidno zver v človeku zadušiti, je naloga vzgojiteljeva. Vzgoja mora torej iti v tem pravcu, da vse dobro in blago, kar je otrok podedoval po svojih starših in kar je ustvarila priroda v njegovem jazu, ohranimo, razvijemo in okrepimo.

Mati, ki je prva in najvažnejša učiteljica in vzgojiteljica, bi morala vse plemenito, kar je v otroku, znati očuvati, da lahko pozneje šola ta zaklad poveča in pomnoži. So pa činitelji, ki ovirajo in razmeglijo to plemenito čuvstvanje, predvsem izprijeni tovariši in brutalni odrasli. Zato je naša dolžnost, da po svojih močeh in svojem znanju preprečujemo na vse mogoče načine, da slabe vplive na otroka odvrčamo in da dobimo v šolo dober material.

Že iz tega vidika je skupno delovanje šole in doma velevažno. Roditeljski sestanki so nam zelo potrebni, da se starši vsaj malce seznanijo s higienično in moderno vzgojo, osobito pri nas — s srčno vzgojo. Učencem je treba ob vsaki priliki predočiti vsakovrstne slučaje, ki kažejo plemenitost, usmiljenje in ljubezen. Naj bi pred njihovimi očmi lebdel vedno izrek: Pridnih rok, bistrskih glav — in usmiljenih src!

Otrok se torej podzavestno čuti kot del prirode. Vse bi imel in objemal, kar vidi in kar ga obdaja, predvsem bujno pisane cvetlice, ptičke, metulje, sploh so njegove želje neskončne. Najraje pa se ustavljajo na cvetlicah, ker so te tudi najbolj dosegljive. Hočejo jih, trgajo jih in občudujejo, nato pa večinoma razcefrajo. Otrok se tega spočetka ne zaveda. V njem je motorična sila, ki ga sili h gibanju, in radoznalost po novih oblikah. Pozneje pa preide to v naravo in skoraj bi rekli v neko otročjo strast. Trgajo in nabirajo raznovrstno cvetje, lovijo črve in žuželke ter jih trpinčijo. Kot primer navajam kruto pastirsko navado, da love obade, jim zadek prebodejo s slamico ter jih spuste v zrak. Nadalje stikajo za gnezdi, sploh se v njihovi notranjosti pojavlja neka krutost, v hudih slučajih otroški sadizem.

Prava mati otroku ne bo dovolila, da trga in mrcvari cvetlice. Ne, rožico to boli, umrje! Ni je več! Raztrgana in pomendrana leži v prahu, prej pa je klila in žarela ter se veselila življenja. Veselila se je, da si jo občudoval in božal. Tvoje ljubezni je hotela. Zato te je ljubila in tako bi jo moral ljubiti tudi ti. Kakšen bi bil svet, če bi vsi začeli trgati cvetlice. Vzbudimo v otrocih čut, da cvetje ljubijo, a ga puste v božji prirodi! Prav tako s ptički! Privzgojimo jim čut, da je cvetje po sobah, cerkvah itd. lepo le tedaj, če raste v lončkih, ne pa natrgano in natrpano

v vazah. Uvajajmo jih, da s skrbjo negujejo sobne cvetlice. Srčno neplemenitost kažejo tudi kletke z ukročenimi škorci, liščki itd. Oskrbuj in neguj ptička le, če si ga našel pohabljenega na cesti ali lačnega in pozeblega, ne pa da bi ptička kradel iz gnezd. Suženjsko trpinčenje živali pri raznih transportih bi morala oblast strogo kaznovati. Prav tako neusmiljeno ravnanje ciganov z ukročenimi in dresiranimi medvedi, opicami itd. Kako vpliva to na dušo mladostnika, če vidi, kako se te živali po nedolžnem mučijo, kako stradajo, kako jih pretepajo, da iznemogle kažejo razne, z mukami priučene spretnosti, da napolnijo klobuke svojih krutih in delamržnih gospodarjev z dinarji. To nekulturno in nečloveško ravnanje bi se moralo preprečiti z zakonom. Utrdimo v učencih zavest, da je krut in neusmiljen tudi tisti, ki z neko slastjo gleda take prizore. Kaj je svoboda, ve tisti, ki je suženj ali zaprt. Bodi sam svoboden in daj svobodo tudi drugim. Vsak se veseli svojega življenja, še posebno pa tisti, ki ima dobro ali plemenito srce. Ko pa čas poteče, pride konec sam ob sebi.

Če so otroci tako vzgojeni, da ljubijo in sočuvstvujejo s narodo, da jim služi za igračkanje le mrtva naroda in z ljubkostjo ter nežnostjo tudi domače živali, potem je njihova dispozicija za srčno kulturo odlična. Tudi škodljivcev naj bi mali otroci ne ubijali, da jih ne trpinčijo. Prepustimo ta posel večjim, ki so že toliko izobraženi, da jim to ne bo več v kvar. Šolska okna in sobe naj krasi cvetje v lončkih, posebno klinčki. Prav tako naj bo šolski vrt poln različnega cvetja. Vse v negi in oskrbi učencev. Razred naj bo poln petja, ne samo, kadar kaže to urnik, ampak ob vsaki priliki, posebno pa pri ročnem delu. Kajti petje in glasba zelo blagodejno vplivata na srce. Otroško srce naj bo veselo in živo, kakor je narava, ne melanholično in vase zaprto.

K srčni izobrazbi spada tudi olikano vedenje. Ze od mladih nog je treba otroku vcepiti bon-ton. Ta bon-ton pa ni odločilen le za otroke, ampak tudi za odrasle. Dobri zgledi so najboljše vzgojno sredstvo. Zato je prijazno in vljudno občevanje v domači hiši in družini velikega vzgojnega pomena. Žalostni in vzgoji v kvar so pojavi, da se mož in žena ne razumeta, da se prepirata in zmerjata, mogoče celo stepeta, da je oče pijanec in razbija po hiši itd. Kaj se poraja v duši otroka, ki se stiska k materi ali zaprt za vratni poslušna in trepeče ali se potika kakor preplašena ptica po dvorišču, ve le tisti, ki je to doživel. Harmonija med možem in ženo, iskrena ljubezen in čut dostojnega govorjenja in vedenja, srčna finesa — so pravi blagoslov za vzgojo otroka. Kvarno vpliva nadalje na otroško psiho prezirljivo in sirovo ravnanje gospodarjevo s svojo služinčadjo, z delavci itd. V gospodarjevem otroku raste napuh, domišljija, prezir do sotovariša, čigar oče je mogoče delavec, viničar. Njemu je dovoljeno vse, onemu ničesar. Ta dobi vse, česar si poželi, oni mora za vse lepo prositi in se zahvaliti, drugače je požeruh beraški. Prvemu se napake spregledajo, drugi je kaznovan za vsako malenkost. V dušah takih otrok nastajajo nasprotstva, ki so izvor socialnih bojev. Čut enakopravnosti izginja. Eden se čuti oblastnega in mogočnega, drugi zaničevanega in manjvrednega. Naroda pa je vsem pravična mati. Učimo se od nje. V naš narod mora priti več demokratičnega in socialnega čuta, ki je prvi pogoj za srčno kulturo. Zato moramo v šoli dosledno usmerjati ves pouk in vzgojo tako, da se bodo čutili vsi učenci enakovredne. Za vse enake pravice, enake dolžnosti.

V šoli moramo vedno in dosledno vplivati na učence, da opazujejo in žive s narodo, da se ne oddaljujejo od nje. Boj za obstanek, ki ga neprestano bije rastlinstvo, nam ne sme uničiti plemenitih čuvstev, ki baš ločijo človeka, krono stvarstva, od drugih stvari. To načelo morajo učenci spoznavati iz pouka. Razred naj bo zajednica enakovrednih in enakopravnih. Bratstvo in iskreno tovarištvo mora vezati vse, tudi učitelja. Učitelj naj bo učencem dober prijatelj in blagodejen svetovalec, nekaj šolski oče, ne pa neizprosni sodnik in pedanten kritik, ki komaj čaka, da ujame kak pogrešek ali kako napako, da to potem zmagoslavno obravnava. Z dobrim zgledom, lepo in prijazno besedo naj se obravnavajo v debatah in

razrednih razgovorih posamezni primeri, ki merijo na posirovelost in nemoralo. Naj imajo tudi tukaj učenci svojo besedo, naj sami izlede posledice in naj sami spoznajo, zakaj mora biti tako in ne tako. Moralna pridiga in bliskanje z očmi, otroci pa tiho kakor zid, je zastarela metoda, ki v današnjem rodu nima nobenega uspeha. Naravno, ker je nepsihološka in nepedagoška ter današnjemu duhu neprimerna.

Junaški čut, ki tli v srcih dečkov in ki navadno prihaja do izraza v medsebojnih pretepih in sovraštvu, moramo usmeriti v viteštvo. Zato je vstop v sokolska društva in sokolske čete velikega vzgojnega pomena ne samo radi telesne vzgoje, ampak še posebno radi sokolske ideje, ki se opira na bratstvo in na duhovno skupnost. Je pa Sokolstvo tudi ona vez, ki drži učence še po izstopu iz šole skupaj v naraščaju in pozneje v članstvu.

To so dobrine, ki jih žalibog še velika večina našega podeželskega ljudstva ne pozna ali noče poznati. Zato pa je treba, da po vseh šolah uvedemo deco v sokolske vrste. Ako bodo naši odrasli fantje že iz šole naprej vzgojeni v sokolskem in Tyrševem duhu, se bo srčna izobrazba našega naroda neverjetno dvignila. Nemoralno govorjenje, kletvice, tradicionalna sovraštva fantov iz posameznih vasi, prostaško in trubadursko ponočevanje, predvsem pijančevanje itd. bo pripadlo le še preteklosti. Sokolski rod tega ne bo poznal. Opaža se tudi, da posebno mlajše članstvo Sokola zelo nastopa zoper nikotin in alkohol, kar je vesel pojav za našo bodočnost. Zato pa vso mladino v Sokola.

Človek se po svoji naravi mora in hoče nekje udeleževati, same pridige in pasivno stanje so proti naši naravi. Sokolstvo pa nam nudi priliko za obširno in vsestransko udeleževanje, ki ima večno lep cilj: Zdrav, silen in lep duševno in telesno. Prave Sokole pa bomo imeli, če bodo deležni sokolske vzgoje že od mladih nog, tako da gredo skozi vse tri stopnje naše organizacije! Želeti bi bilo le, da sokolski prednjaki neučitelji solidarno delujejo s svojim učiteljstvom, ki jih naj posebno v vzgojnem in metodičnem oziru vedno podpirajo. Da bo pa tudi naše učiteljstvo laže delovalo v sokolskem duhu, je potrebno, da se že v učiteljskih sokolski ideji posveti več pažnje in da bodo že dijaki brez izjeme včlanjeni v naraščaju ali članstvu. Z veseljem in ponosom pa lahko ugotovimo, da je vprav naš stan steber Sokolstva, posebno na deželi.

Kakor pri odraslih, tako je tudi pri otrocih uspeh sigurnejši v organizaciji kakor brez nje. Razen sokolske organizacije sta za naš rod velikega pomena glede na srčno izobrazbo in mirovno stremljenje — skavtizem in Podmladek Rdečega križa. Tudi v teh organizacijah raste v mladi duši vse lepo, čisto in plemenito. Ljubi svojega bližnjega in pomagaj mu! Red in samodisciplina tvorita na etičnih temeljih kremenite značaje. Ne samo besede, ampak tudi dejanja! Nauk se mora izvajati iz ročnega in praktičnega udeleževanja. Saj ideja ni nova, kakor na svetu ničesar ni novega. Poznali smo jo mi in tudi naši predniki, le da smo jo poznali samo po imenu, a delali in živeli nismo po njej. Delo naj izvaja nauk in ta je trajen in pronikne v mlada srca. Koliko se je že n. pr. razlilo črnila v tjubezni do bližnjega. Vsak dan jo imamo na jeziku, a v praksi se ta ljubezen bore malo pozna. Organizacije kakor Sokolstvo, skavtizem, Podmladek Rdečega križa pa so zgrabile reč na pravem mestu; zato imajo uspehe. Kakšen blagoslov, kakšno veselo življenje bi imeli, če bi bil ves naš narod prepojen in prekvašen s temi načeli. In raj bi se vrnil na zemljo, če bi bilo vse človeštvo vzgojeno v tem duhu. Da se pa temu idealu vsaj malce približamo, je naša dolžnost, da po svojih močeh in po svoji dobri volji polagamo vztrajno in dosledno kamenčke za novo stavbo — za preporod, ki bo usvaril novega človeka.

Delovna šola, ki stavi učenca v ospredje in spontano razgiba njegovo aktivnost, je tudi za srčno kulturo velikega pomena. Zajedniško delo in skupno razmotrivanje odkrivata nove vidike, ki usmerjajo poedinca na pravo pot, da sam

kritično presoja in razumeva, kaj je dobro in kaj ne. Ti izsledki in zavest lastne sile nam dajejo pobude k intenzivnosti, v njegovem jazu se nevidno ustvarja dispozicija za vse lepo in dobro. Iz teh plemenitih čuvstev se izcimi polagoma bon-ton, oni pristni, naravni in duševni bon-ton, brez šablone in velikomestne navlake, bon-ton, ki dela človeka resničnega in je jasen izraz njegove duše.

Pri svojih dnevniških opazovanjih in doživljajih naj poročajo učenci tudi o dobrih delih, ki jih kot otroci lahko store. Ali si včeraj napravil kako dobro delo ali si ga opustil in zakaj? V mislih imam tukaj: pomoč slabotnim, starejšim, bolnikom, radodarnost do resničnih revežev in siromakov, da odstopi del svoje južine revnemu tovarišu, da z ljubeznijo neguje živali itd. Za dobra dela štejemo le to, kar je otrok storil iz lastnega nagiba, ne mogoče na ukaz in željo staršev ali svojega učitelja.

Naša vzgoja se mora pomikati v tem pravcu, da pride posameznik do zavesti, da je svoboden in samostojen in da željno pričakujemo, kaj je napravil iz lastnega nagiba, zakaj smatra to ali ono za dobro delo ali ne pričakuje morda samo pohvale. V njem mora polagoma dozoreti zavest, da je bolje, kakšno dobro delo zamolčati, kakor pa se z njim hvaliti. Lastno poveličevanje in hvalisanje ni znak plemenitega srca, ampak priča o praznem klasu. Da učenci to posredno čutijo in spoznajo, ni treba izgubljeni mnogo besed, ampak treba je samo, da prekinemo tu pa tam dnevno poročanje o dobrih delih. Sicer pa vedno nudi taka prilika obilo snovi za stvarno debato, ki neprisiljeno in spontano pritegne ves razred k sodelovanju in razmišljanju. Dostikrat je dobro, če pustimo kakšno vprašanje odprto in nam učenci šele čez nekaj dni povedo svoje mnenje.

Razen roditeljskih sestankov in našega izvenšolskega delovanja lahko tudi pri pouku posredno vplivamo na odrasle, predvsem na roditelje in domačo družino. Učiteljevo vlogo prevzamejo učenci. V priložnostnem pouku, posebno v zdravstvenem bo n. pr. nastala pred učenci jasna slika kvarnega vpliva alkoholnih pijač na mladino. So še danes žalostni primeri, ko nerazsodni starši, razni botri in strici mamijo otroka z alkoholom, češ malo mu nič ne škoduje. Vzgojimo v učencih apostole treznostnega pokreta, »Mlade junake«. Naj bodo propagatorji in živi zgledi, da je in ostane najboljša, najcenejša in najzdravejša pijača za mlado in staro — mleko. Seznanimo jih v jeseni z izdelovanjem in konserviranjem brezalkoholnih sokov, kako je shranjevati sadje in grozdje. Gledati moramo na to, da bo naše vinogradništvo razpečalo med ljudi čim več grozdja. Sedanja vinska kriza grozi z novim valom pijančevanja. Vemo pa, da ni večje ovire za nego srčne kulture in bontona kakor je uživanje alkohola. Zato moramo zastaviti v tem oziru vse svoje sile. Vse naše organizacije so za nič, če ne iztrebimo iz njih pijančevanja. Pri tem pa nam učenci sami lahko največ pomagajo. Kajti načelo, ki ga bo zastopal in utemeljeval učenec doma, spreobrne dostikrat tudi odrasle.

Da izobličimo v mladih dušah podlago za kremenite značaje, moramo jačati njih voljo za vse, kar je lepega, dobrega in zdravega. Bodimo naravnani! Naj se človek ne spakedruje z utopijami, ne slikajmo mu nekaj nemogočega in mističnega, naj ostane zvest sin Prirode. Bodimo idealisti in optimisti! Naše šole naj bodo polne življenja, prekipujočega in vriskajočega, ki kliče iz dobrih src. Dobra volja naj vlada med nami. Naša okna, šolske sobe, hodniki, šolske grede itd. naj krasijo cvetje, ki ga goje in negujejo učenci, predvsem deklice. Petje naj se razlega pri delu. Poglejmo prirodo! Vsepovsod življenje in veselje. Nad zlatimi polji gostoli škrjanček, okrog pisanih cvetic brenče čebelice. Vsak letni čas je lep in zanimiv. Vzgojimo mladino, ki se je bo dojmila tista lepota, ki v njej živi in ki jo ji nudi mati narava. Naj jo vsrkava vase, naj ostane naravna in naša bodočnost bo lepša in srečnejša.

Kakor zlata nit pa naj se vleče skozi to lepoto in življenje naš optimizem in naša dobra volja kot izliv našega blagega in plemenitega srca, da bo človek v resnici — krona stvarstva.

Sodobna vzgoja ženskega naraščaja.

Dajemo v diskusijo ta članek, ki se v njem načenja o konkretna in pereča vprašanja sodobne vzgoje ženskega naraščaja. Načeta vprašanja so tako važna in daleč segajoča, da jih ne smemo pretresati zgolj z enega vidika, ker bi tako ostala le enostranski osvetljena, marveč je treba, da se sliši tudi druga plat zvona. Ko bo članek objavljen v celoti, bomo radi priobčili tudi mnenja, opazke in nove misli iz drugih peres, kolikor nam bo to dopuščal prostor.

Prav do naših dni se je gibalo vse družinsko in družabno življenje v znamenju izključne nadvlade moških, ves civilizirani svet je stal v znamenju patrimonija in to stanje se je smatralo kot edino možno in primerno, kot najbolj naravno in najbolj pravično. Pazno, nepristransko proučevanje zgodovine pa je v zadnjih desetletjih neizpodbitno dokazalo, da je imela skoraj pri vseh narodih v nekaterih razdobjih nadoblast ženska, in še danes se dobe primitivni narodi, pri katerih so bolj ali manj očitno izraženi znaki ženske nadvlade. Ako pazno spremljamo razvoj narodov od prvih početkov do današnjih dni, zasledimo vedno znova, kako je nihala oblast med moškim in ženskim spolom vedno sem ter tja in se na tem potu seveda včasih ustavila tudi v srednji legi, tako da je vladala med obema spoloma popolna ravnopravnost. To nihanje se je vršilo seveda v tako velikanskih razdobjih, ne v sto-, ampak v tisočletjih, da se lahko spozna samo ob skrajno natančnem proučevanju zgodovine, posebno še, ker so zgodovinski viri, ki pripovedujejo o dobah ženske nadvlade, vedno skrajno pomanjkljivi, pristranski in netočni. Kadar si je namreč kateri izmed obeh spolov pridobil oblast, je bila vedno prva njegova skrb, ko je prišel do moči in oblasti, da uniči vse, kar je spominjalo na prejšnjo dobo, ko je vladal drugi spol, kajti od pamtiveka pa vse do naših dni se bije neprestan boj za premoč in nadoblast med obema spoloma. Ker je pa vladal vsa ta zadnja sto- in tisočletja moški spol, ki drži tudi danes še pretežno mero oblasti v rokah, so poročila iz one dobe, ko je bil narobe svet in je vladala ženska, ko se je gibalo vse življenje v znamenju matrimonija, povsod zelo redka in skrajno pomanjkljiva.

Kljub temu pa so nepristranski zgodovinarji že neizpodbitno dokazali, da je bilo skoraj pri vseh narodih nekaj razdobij, v katerih so vladale ženske, pa spet druga, ko se ni dalo zaslediti ne ženske in ne moške premoči, ampak sta bila oba spola popolnoma ravnopravna. Danes je pri kulturnih narodih žena v splošnem ravnopravna možu, dasi še ni ravnopravnost povsod dosežena. Sodeč po rednem menjavanju oblik tega večnega boja med moškim in žensko za moč in oblast: ravnopravnost, nadvlado moškega, pa spet ravnopravnost, je za bodoči čas določena nadvlada ženske in vsa znamenja kažejo, da jadra bodoča generacija s polno paro v dobo ženske nadvlade, dasi se zdi ta trditev danes še mnogim zelo neverjetna, fantastična in problematična, saj so posebno moški mnenja, da se ne bo mogla ženska nikoli več povzpeti do nadvlade nad moškim. Nietzsche pravi: »Da bi bila ženska že sama po sebi slabejši spol, tega ni mogoče niti zgodovinsko niti etnološko trditi. Skoraj povsod se najdejo kulturne oblike — ali pa so se vsaj našle — kjer je bila oblast ženski dana. Dogodek, ali pa, če se hoče, odločitev v usodi narodov je dejstvo, da je ženska končno veljavno podlegla.«

Par let je zadostovalo, da se je resničnost in verjetnost tega Nietzschejevega izreka precej omajala in zrahljala. Medtem ko je bila v dobi, ko je Nietzsche to spregovoril, ženska v družinskem in javnem življenju še skoraj izključno podložna moškemu, je danes že skoraj povsod vsaj ravnopravna. Pri Amerikancih pa lahko celo že opazujemo, kako zelo se je tehnična premoč med obema spoloma že premaknila ženski v korist. Amerikanske ženske so dosegle ravnopravnost

že davno pred evropsko ženo, a nadaljujejo svoj boj za moč in oblast z nezmanjšano vnemo. Danes imajo ameriške ženske v javnem življenju že mnogo večje pravice kot moški in se brezobzirno potegujejo še za večjo oblast, tako da je Američan popolnoma pod ženskim vplivom. V zasebnem in javnem življenju, doma in na cesti, povsod se takoj spozna, da igra ženska odločilno vlogo in da je moški docela pod njenim vplivom. Ameriški mož mora pridno služiti denar in ko pride z dela domov, mora opravljati tudi hišna dela, kolikor mu to dopušča njegovo delo izven doma, mora kuhati in pomivati posodo ter negovati otroke. Ameriške ženske pa ne igrajo tako važne vloge samo med štirimi stenami svojega doma, ampak tudi povsod v javnem življenju. Pred sodiščem navadno ženska zmaga, tudi če je pravica na moški strani, kajti občinstvo in z njim sodnik so vedno na strani ženske. V Ameriki seže ženin vpliv že tako daleč, da postavi otrok vedno materino ime pred očetovo in ne, kot je pri nas običajno, obratno. Ako primerjamo današnjo Ameriko z državami starega veka z izključno žensko nadvlado, vidimo, da je na najboljši poti, da postane matriarhalna država. Kajti če bodo stroji z vedno rastočo hitrostjo nadomestovali delo človeških rok, če se bo človeštvo vedno bolj množilo, namesto da bi se krčilo, in bo brezposelnost narastla tako, da za oba spola ne bo več mesta v pridobitnem življenju, je prav upravičen sklep, da bodo ameriške ženske v bodočnosti mogoče odkazale moškim hišo in dom in bodo ostale same v zunanjem življenju. Prav verjetno je, da bo šel razvoj tudi v drugih državah po isti poti, dasi seveda še ne v doglednem času, kajti vsaka kulturna oblika potrebuje določen čas, da lahko polagoma dozoreva, ker zapade drugače v ekstreme.

Vprašanje je, kdaj je narod srečnejši, ali takrat, ko je pod moško, ali pa če je pod žensko nadvlado. Vsa znamenja kažejo, da ima v tem oziru vsako nadvladje enega spola nad drugim precej iste vrline in hibe. Vsak spol je postal na višku svoje moči krivičen proti drugemu, ga zapostavljal, poniževal in zlorabljal. Brez dvoma pa ima ženska nadoblast dve veliki prednosti pred moško, odpravo prostitucije in preskrbo nezakonskih otrok. Ti dve zahtevi sta pa uresničeni večinoma že tudi v dobi ravnopravnosti spolov, kar vidimo že v naši dobi, ko izginja z naraščanjem ženske samozavesti polagoma tudi prostitucija vedno bolj in bolj in ko se je položaj nezakonskih otrok že precej izboljšal. Tudi drugače je doba ravnopravnosti obeh spolov ona doba, ki je prinesla vsakemu narodu največ sreče in blagostanja. V dobi ravnopravnosti je razdeljena moč enakomerno med oba spola, medtem ko je pri enospolnem nadvladju osredotočena vsa v enem spolu, ki jo potem le prelahko zlorablja. V dobi ravnopravnosti nikoli ne velja dvojna morala, ena za vladajoči, druga za podrejeni spol. Tudi vlada navadno v dobi ravnopravnosti v zakonu še največja harmonija. Zakonca imata oba iste pravice in iste dolžnosti in sta si tudi v duševnem oziru enaka, ker sta bila vzgojena po enakih načelih in ker se oba zavedata, da ni zakon institucija za preskrbo, ampak je samo zakonska skupnost dveh ravnopravnih ljudi.

Predvsem pa najdemo v zgodovini narodov jasne dokaze, da je ustvarjala ravnopravnost obeh spolov vedno najugodnejša tla za prospeh otroka. To dokazuje jasno tudi naša doba. Naše stoletje ni samo stoletje ravnopravnosti obeh spolov, ampak je tudi stoletje otroka. Istočasno, ko so se začeli prvi boji ženskega spola za ravnopravnost, se je začel tudi boj za pravice otroka. V dobi nadvladja enega spola je seveda volja tega vladajočega spola odločilna pri vzgoji otroka. Vladajoči spol pa skrbi predvsem vedno za naraščaj svojega lastnega spola in za njegov čim lepši telesni in duševni prospeh, medtem ko je naraščaj podložnega spola vedno več ali manj zapostavljen in stoji v senci. V dobi ravnopravnosti pa imata oba spola enako močen vpliv na vzgojo svojih otrok, oba spola skušata istočasno in z enakimi sredstvi zagotoviti svojemu naraščaju lepšo bodočnost, tako da niso v dobi ravnopravnosti otroci nobenega spola zapostav-

ljeni. Tako je v vseh ozirih ravnopravnost tista oblika tega večnega boja za oblast med obema spoloma, v kateri se lahko najlepše razvijajo značilnosti in posebnosti obeh spolov in v kateri je tudi otrokom odmerjeno najprimernejše mesto. Kljub vsem tem prednostim pa je ravnopravnost vedno samo prehodna doba, ki ne traja nikoli dolgo in se mora vedno prej ali slej umakniti neprimerno slabši dobi nadvladja enega spola, kar nam vedno znova potrjuje zgodovina narodov.

Ker smo prav sedaj v dobi ravnopravnosti obeh spolov, ki je že vsaj delno dosežena, sledi iz tega za vzgojitelje dolžnost, to dobo ravnopravnosti čim dalje ohraniti, delati pri vzgoji z vsemi sredstvi na to, da se to stanje tudi v bodočnosti ne bo izpremenilo, da se ravnopravnost ne bo spet umaknila nadvladju enega spola. To se bo pa doseglo šele tedaj, če se bodo predvsem odločno izravnale pri vzgojnem postopanju deklice z dečki, da bo potem res dosežena popolna ravnopravnost, ki v vzgojnem oziru pri nas in tudi drugod danes še ne obstaja, ne doma in ne v šoli.

Pri vzgoji ženskega naraščaja se lahko še vedno opazuje, da še ni prodrla zavest, da je ženska moškemu duševno popolnoma enaka. Pod vplivom sistematične borbe žensk za svoje pravice, pa tudi zaradi zgodovinskega razvoja se je sicer ženskam priznalo, da so ravnopravne z moškimi, noče se jim pa pripoznati duševna enakost. Po tem naziranju sta moški in ženska sicer enakovredna, a se ima ženska za to priznanje zahvaliti samo svojemu delovanju kot žena in mati, medtem ko je moški duševno in seveda tudi telesno daleč nad njo, tako da obstoje med obema spoloma velike razlike v duševnem in telesnem oziru. Ta miselnost se odraža še danes jasno v vsem javnem življenju, najjasneje pa pri vzgoji ženskega naraščaja. To je še ostanek iz tistih dob moškega nadvladja, ko so žensko smatrali za bitje nižje vrste, ko je pred mnogimi stoletji pod vplivom tega splošnega naziranja razpravljal celo neki cerkveni zbor o tem, ali ima ženska sploh dušo.

Kako zelo so do sedaj razlikovali duševnost moškega od duševnosti ženske in kako se še celo danes, v dobi ravnopravnosti, ta dozdevna velika razlika vedno poudarja, za to imamo primere v vseh starejših in novejših, še celo v najnovejših knjigah, ki se bavijo z vzgojo otroka. Za primer služi lahko samo odlomek o spolih iz Volčeve knjige »Otrok«, ki je sicer v splošnem temeljito delo, a pisano popolnoma v duhu moške miselnosti. O razlikah med dečkom in deklico pravi avtor sledeče:

»Dečki se razvijajo duševno in telesno počasneje kot deklice, zato se pa razvijajo v obeh ozirih krepkeje. Dečki so čvrstjega telesa, deklice pa ostanejo drobnejše in nežnejše. Tudi v duševnem oziru se razlika kmalu opazi. Dečki vsako reč hitreje razumejo, a deklice ohranijo bolje v spominu. Z druge strani so deklice zopet mehkejšega srca, a dečki odločnejše volje. Domišljija in iznajdljivost je pri deklicah bujnejša, a dečki so vztrajnejši in pogumnejši pri delu.

Zanimivo se kaže na obeh spolih tudi razmerje do sveta. Dečka žene ven med ljudi, deklica je rajši doma. Deček je oprezen, premišljen, prekanjen, deklica boječa, lahkoverna omahljiva. A spet je deklica marljivejša, vedoželjnejša, tankočutnejša za snažnost, red in lepoto v družini, a deček bistrejši, podjetnejši in razsodnejši za javne opravke. Deklica je varčnejša, sramežljivejša, vernejša, a deček resnobnejši, dalekovidnejši in značajnejši ...

Celo v napakah sta si spola različna. Dečki so radi svojeglavi, prepirljivi, trdosrčni in potepuški, deklice domišljave, jezične, radovedne in šopirne. Tudi je splošno znano, da je moški spol iz mlada bolj nagnjen k bahaštvu, tatinstvu in počutnosti, ženski pa k lažnjivosti, sanjavnosti in mehkužnosti. Leni so radi dečki, deklice pa sumnive in nevoščljive. Marsikateri deček je preveč zaprt vase, deklica pa preveč blebetava ...

Verskega pouka je treba dečkom skrbnejšega, ženska je že po naravi nagnjena k pobožnosti. Deklice pa spet rabijo strožjega nadzorstva ko dečki, ker znajo svoje napake bolj skrivati in so zanje med svetom večje npravne nevarnosti. Strožje kaznovati bo deklice malokdaj treba, ker so bolj navezane na starše ko dečki in zato ubogljivejše... Priznanja niso dečkom kmalu v škodo, ker posebno ne hlepe po njih, pač pa deklicam, ker so bolj častizeljne. Domača vzgoja mora biti za deklice veliko skrbeljivejša ko za dečke, kajti moškega že tudi kasneje kaj zboljšajo razni vplivi življenja, ako mu je bila domača vzgoja pomanjkljiva, dekle pa prejme svojo največ od hiše... Slabo vzgojene ženske so učinile na svetu že silno veliko hudega, morda več ko slabo vzgojeni moški... Mnogo težje je popoljšati žensko, ako propade, ko moškega.»

Prav tako ostro kakor Volc ločijo tudi vsi drugi moški pedagoški pisatelji duševni razvoj dečka in deklice in najdejo vse polno duševnih razlik med dečkom in deklico. Primerjaj n. pr. tudi razpravo dr. Zgečca »Razvoj otroka v šolski dobi« (Ped. Zbornik 1926, str. 99—102).

Danes pa se je naziranje o teh velikih razlikah med dečkom in deklico v duševnem razvoju že znatno spremenilo. Dandanes osporavajo mnogi znanstveniki že celo naziranje, da ubira telesni razvoj dečka drugo pot kakor telesni razvoj deklice, in pravijo, da ni v telesnem razvoju v bistvu drugih razlik med obema spoloma kakor pri spolnih organih. Znanstvena raziskavanja so dognala, da nikakor ni biološka resnica, da mora moški spol po velikosti in moči prekašati ženskega, ampak da se pod popolnoma enakimi pogoji razvijata oba spola vedno enako. Ako so dandanes moški resnično večji in močnejši kakor ženske, je to samo posledica sto- in tisočletne delitve dela, ko so moški kot vladajoči spol opravljali težavnejša zunanja dela, ženskam pa prepuščali lažja, manj častna dela v domači hiši. Zgodovinska poročila pa omenjajo, da so bile pri vseh narodih, kjer so vladale ženske in si zato tudi prilastile zunanja, sicer napornejša in težavnejša, a častnejša in uspešnejša dela, tej delitvi dela primerno tudi močnejše ter sploh telesno in duševno bolj razvite. Saj tudi pri živalstvu narava ne pozna slabejšega spola. Samci so sicer navadno lepše zunanosti, da ugajajo samicam, po moči in razumu pa sta samec in samica precej enaka. Kvečjemu lahko opazujemo, da so živali ženskega spola bolj pretkane, močnejše in drznejše, posebno kadar morajo hraniti svoje mladiče ali pa jih braniti. Tako je tudi pri človeku današnje razmerje moči med obema spoloma samo posledica dosedanje delitve dela. Celotni organizem postane slab, ako mu ni treba nikoli preizkušati in meriti svojih moči, kakor je to pri podrejenem spolu. Vzporedno s porastom telesnih in duševnih moči onega spola, ki vlada, pada drugi spol vedno bolj. K temu pa še pride povzdigujoča zavest lastne moči in zavedanje svoje oblasti, ki dviga vladajoči spol nad podložnega. Zafo zaostaja podrejeni spol v moči in velikosti vedno za vladajočim, pa naj gre za moški ali ženski spol, in zato so se tudi o mnogih narodih, ki so stali pod žensko nadvlado, ohranila poročila, da so bile pri njih ženske telesno in duševno bolj razvite kot pa moški. Da zaostane podrejeni spol telesno za vladajočim, temu je kriva menda tudi že drugačna vzgoja v mladosti, ker vemo, da rastejo otroci obeh spolov do neke dobe vzporedno in enakomerno. Otroci vladajočega spola so pa pozneje telesno in duševno veliko svobodnejši, medtem ko so otroci podrejenega spola že v mladosti bolj navezani na dom. V teku nekaj rodov nastanejo seveda že precejšnje razlike. Zato je zanimiv pojav naših dni, da je v današnji mladi generaciji, ki je že kolikor toliko ravnopravna in kjer se vzgajata oba spola telesno skoraj po istih načelih, moška in ženska mladina precej izenačena, današnja dekleta so povprečno mnogo večja in močnejša kot prejšnja, med mladeničem in mladenko naše dobe telesno ni več tolike razlike kot je bila še pred dvajsetimi leti. Še par rodov, vzgojenih popolnoma ravnopravno, pa bo ta razlika sploh izginila.

Se bolj kakor telesni pa je pri popolni ravnopravnosti sličen duševni razvoj dečka in deklice. Res je, da obstajajo danes še razlike v duševnosti moškega in ženske, a te so malenkostne v primeri z vsemi ostalimi podobnostmi. Večina teh razlik gre na račun vzgoje, ki je vzela za moško mladino popolnoma drugo mero kakor za žensko. Več kakor 2000 let so vzgajali žensko deco še mnogo bolj napačno in nepravilno kakor moško, zato ni čuda, če se še danes ženstvo ni čisto razvilo, kajti kar je bilo zgrešenega v 2000 letih, se ne da kar tako hitro popraviti v teh 20 letih, odkar se tudi ženska deca primerneje in pravilneje vzgaja.

Se vedno se pripisuje ženskemu spolu mnogo lastnosti in duševnih nagnjenj, slabih in dobrih, ki so baje očitno samo ženske, kar so v prejšnjih časih potrjevali celo z enostranskimi znanstvenimi dokazi, tako da se je lahko vzgoja ravnala brez skrbi po teh pravilih in ostro ločila duševni razvoj dečka in deklice. Tako n. pr. so bili v prejšnjih letih vsi vzgojitelji prepričani, da imajo deklice boljši mehanski spomin kakor dečki. Na podlagi tega naziranja se je tudi ves pouk ravnal po načelu, da je treba za deklice več mehanske učne snovi, katere pa dečki ne prenesejo, in da se mora zato pouk pri dečkih opirati mnogo bolj na razumno mišljenje in sklepanje. Ker je bil zato način pouka in podavanja učne snovi pri dečkih in deklicah povsem različen, ker se je zahtevalo od deklic na vseh šolskih stopnjah samo »drdranje in guljenje«, od dečkov pa učenje z razumom in pametjo, so bili tudi uspehi temu primerno popolnoma različni, na dekliških šolah mnogo slabši kot na deških. S takimi slabšimi učnimi uspehi so potem še skušali dokazati in podpreti nauk o duševni manjvrednosti ženskega spola. Danes pa se vidi že na vseh šolah, da dosežajo deklice pri učenju včasih naravnost sijajne uspehe, pogosto se odrežejo tudi pri razumskem učenju še celo neprimerno bolje kot dečki. Ako še ne dosežajo deklice pri pouku, pa tudi na vseh področjih znanosti in umetnosti vedno tistega, kar dosežajo dečki, je temu kriva samo napačna vzgoja prejšnjih ženskih rodov, ki vpliva posredno in neposredno mnogo še tudi na vzgojo sedanjega ženskega naraščaja. Kljub vsem tem oviram pa so sedanji učni uspehi deklic v primeri z uspehom v prejšnjih časih naravnost velikanski in kadar bo, dosežena popolna ravnopravnost v vseh ozirih, bodo še očitnejši.

(Nadaljevanje sledi.)

Samovzgoja.

Mnogi otroci — kakor sploh skoraj vsi ljudje — vidijo vedno le krivdo in napake drugih, ne da bi se vprašali, ali niso v kakem konkretnem primeru tudi sami česa zakrivali ali opustili. »Kaj da vid'š le pezdír v očesu svojega brata...« To povzroči mnogo sovraštva in prepиров na svetu. Vsako zajedniško življenje je s tem težko ogroženo. Mlade ljudi je treba vzgajati za življenje v občestvu, v zajednici; zakaj le tukaj se človek lahko v višjem smislu udejstvuje in primerno razvija se tudi lahko samo v zajednici (v rodbini, otroškem vrtcu, šoli, poklicu, državi!) Torej je treba odstraniti temeljno zlo. — Pri tem gre v nekem smislu za nekakšen boj zoper lastni jaz — za samokritiko. Le na ta način se človek dokoplje do pravega spoznanja samega sebe. Zlasti pri »otročih edincih«, ki se itak radi nagibajo k egoizmu, je ta pedagogika »razumevanja drugih« nujno potrebna.

Vzgojitelj mora izrabiti vsako priliko, da otroka od malih nog navaja k spoznavanju samega sebe in s tem k samovzgoji. Le s tem, da v otroku premagamo naziranje, da mora vedno le »njegova« obveljati, ga bomo vzgojili k pravemu socialnemu življenju. — Vsaka vzgoja mora — ko otrok doraste — nekoč prenehati. Vzgoja je bila napačna, če gojenca ni usposobila za samovzgojo. Kar je v razvoju človeštva poslednje in najvišje, to se lahko doseže le s samovzgojo.

I. Prüfer.

Grabeljšek Karel:

Zgodovinski pouk na naših šolah.

(S posebnim ozirom na učne načrte.)

Vzgojni smoter na naših šolah ni samo, usposabljanje mladino za življenje, ampak vzgajati jo tudi v narodnem duhu, zbujaati v njej spoštovanje do lastnega naroda in netiti ponos, da pripada temu narodu. Seveda ne v kakem ozkosrčnem (recimo šovinističnem) smislu, da bi otroci cenili samo svoj narod in drugega nič, temveč vse više: preko ljubezni do svojega naroda naj bi se naučili ceniti in spoštovati tudi druge, ker je to za mirno in plodono sožitje neobhodno potrebno. Torej preko narodne vzgoje naj bi se povzpeli do občje, človečanske.

Izmed snovi, ki jo obravnavamo v narodni šoli, je za dosego tega vzvišenega smotra še najbolj primerna snov iz zgodovine in zemljepisja. To upošteva tudi zakon, ki še posebej poudarja, da je namen zgodovinskega pouka, vzgajati mladino v narodnem duhu. Torej **v z g a j a n j e**, ne pridobivanje znanja! Vzganjanje je smoter, znanje pa le sredstvo za dosego tega smotra.

To načelo naj bi nas redno vodilo pri obravnavi zgodovinske snovi. Vendar pa se mi zdi, da večkrat grešimo proti temu načelu, postavljajoč znanje na prvo mesto, vzgojo pa mu samo podrejamo kot neko povsem drugoreдно stvar.

Kako se vrši zgodovinski pouk na naših šolah? Po veliki večini v obliki lekcij, ki so metodično in oblikovno bolj ali manj podobne sestavkom v naših čitankah. (Poudarjam: metodično in oblikovno — vsebinsko pa lahko obravnavajo kako drugo temo.) Trdim, da so zgodovinski sestavki v čitankah klasični primeri za to, kakršen zgodovinski pouk ne bi smel biti. Vseeno je, kako se otroci s to učno snovjo seznanijo — morda s predavanji, morda po kaki drugi poti, končni smoter je ta, da si snov pridobijo in jo znajo bolj ali manj po svoje pripovedovati. Eno pa je gotovo: Taka snov jih ni mogla ogreti, torej jih ni mogla vzgajati. Ves naš trud je bil ničev, ker smo pozabili na glavni smoter: na vzganjanje.

Zakaj na ta način podana snov učencev ne more ogreti? Zato, ker je njih duševnemu razvoju neprimerna, tuja. Tukaj samo popisujemo, ne pripovedujemo. Mladina pa ni navdušena za popisovanja, ona si želi razgibanosti, dejanj. Saj je še odrasli človek bolj dovteten za pripovedovanje nego za gol popis, zlasti če je preveč preprost. Ves narod je bil nekdanj takšen. Pravijo, da je bila to njegova mlada doba. Takrat so nastale narodne pesmi in pripovedke, ki so opevale slavna dela prednikov in druge dogodke. Srbski guslar je hodil od vasi do vasi in pel pesmi o svobodi. Narod je drl k njemu, strmel, poslušal. Čul je, da so bili njegovi očetje junaki... Vzbudil se mu je ponos — vzljubil je te junake, vzljubil je tudi svoj narod. V najtežjem času je prišel guslar k svojim rojakom in jih podžgal, da so vztrajali. V srcih in pred očmi jim je lebdel lik kraljeviča Marka, zato niso klonili pred tujcem, ki jim je hotel vzeti vero in jezik. — In naš slovenski kmet? Ko je bil njegov jarem najhujši, ko ga je tujčeva peta najbolj pritiskala, si je ustvaril mogočni lik kralja Matjaža, ki spi pod Peco, a bo vstal, ko bo sila privrela do vrhunca. — Tudi naša sirota Istra je verovala v vstajenje, verovala v svojega Vele Jožeta, ki je bil junak med junaki. — To je snov, ob kateri se je narod navduševal, da ni klonil v težkih urah pod tujčevim jarmom. Narodne pripovedke in pesmi, polne dejanj, junaštva in razgibanosti... In tako snov ljubi mladina. Taka snov jo bo navdušila in — vzgajala. Učimo se torej od narodnih pesmi. Še več, nekajkrat jih lahko vzamemo kar za snov zgodovinskega pouka. Kosovo, ta najvažnejši mejnik v jugoslovanski zgodovini, nam nudi celo zbirko najlepših pesmi. In ona slovenska pesem o bitki pri Sisku, ko slavni Ravbar hiti kristjanom na pomoč. O, vse polno je takih pesmi! Lahko vzamemo tudi kako umetno pripovedno pesem ali zgodovinsko povest. Aškerčeva »Stara pravda...«

in druge podobne so kaj primerne. V teh pesmih se navadno ne zrcali samo tisti zgodovinski dogodek, ki ga imamo namen obravnavati, ampak vsa takratna doba, kar je za celotno razumevanje velike važnosti.

Morda mi bo kdo ugovarjal, da v takih pesmih dogodki niso popisani s čisto zgodovinsko resnico, da je marsikaj spremenjenega, lepše povedanega. Nič zato! Smoter je vzgoja, ne znanje. Na nižji stopnji pustimo vse tako, kakor je, na najvišji pa morda te pesmi tudi kritično preiščemo. Opravili bomo dvojno, trojno delo na mah. Zanimanje za zgodovino, zanimanje za narodne in druge pesmi inriticizem, ki je v današnji dobi tudi velikega pomena, vse to lahko pride na ta način na svoj račun.

Sicer pa še nekaj: Vsakdo mi bo priznal, da s suhoparnimi lekcijami mladine ne moremo navdušiti, torej tudi ne vzgajati. Snov ne prodre v otroško dušo, temveč ostane le na površju. To je spominsko znanje, ki ostane v otroških glavah nekaj tednov, pri najboljših učencih morda nekaj mesecev. Če se pa hočemo prepričati, koliko je ostalo v njih trajnega, potipljimo po tem znanju takole čez eno leto ali dve, pa bomo videli, da ne dosti več kot nič. — Sicer pa ni treba, da tipljemo pri otrocih, potipljimo pri odraslih, pri sebi. Od vse ogromne snovi, ki so nam jo trpali skozi vsa leta v glave po pustih učilnicah, je ostalo tako malo, da nas je lahko sram. Koliko zgodovinskega znanja se nam je že izkadilo iz glave! In še to, kar je ostalo, ni vedno povsem točno. Zajemali pa smo iz »kritičnih« virov in iz narodnih pesmi. Kritični viri! Pa vendar je še toliko zmote v nas. Ne samo v nas, celo v tistih, ki pišejo učne knjige. Kaj se ne govori še vedno o »Celjskih grofih« tako, da se jim naivno podtika težnja po ustvaritvi nekeke jugoslovanske države. Celo v državni grb so prišle njihove tri zvezde. In vendar so bili to le tuji mogotci med neštetimi drugimi, ki so živeli od krvi našega ljudstva. Koliko vasi je bilo požganih, koliko ljudi po nedolžnem ubitih zaradi njihove razbrzdanosti in njihovih večnih homatij, ki so jih imeli s sosedi. — Kaj ne govorimo s ponosom o hrvaških kraljih, ki so bili baje naše krvi, člani našega naroda. In vendar so prav ti kralji prodajali našo primorsko zemljo lačnemu tujcu za Judeževe groše. In ti kralji so se v borbi za rabo cerkvenega jezika postavljali na stran tujcev. (Tu ne morem preiti nekega značilnega dejstva, ki ga opažam v naših zgodovinskih in učnih knjigah. Te prav natančno opisujejo, koliko vojakov je imel n. pr. Tomislav, kje se je bojeval itd., skoro nobena pa ne omenja Grgurja Ninskega, ki ima morda še več zaslug za ohranitev našega življa v Primorju nego kak Tomislav ali celo Zvonimir.) — Vsako leto proslavljamo dan Zrinjskega in Frankopana in ju častimo kot kaka narodna junaka. Ali ni to zavijanje zgodovinske resnice? Oba sta bila sicer zrasla iz naše krvi, ali podložnega kmeta (takratnega edinega pravega predstavitelja našega naroda) sta prav tako zatirala kakor vsi drugi. Gledala sta predvsem na svojo korist, oziroma na privilegije svojega stanu (ki jih je ponajveč moral plačevati naš kmet). Ko sta se začutila v teh svojih vitalnih interesih ogrožena, sta šele pričela iskati rešitve, ne za narod, za sebe in svoj stan. V tej stvari sta šla celo tako daleč, da sta hotela prodati hrvaško zemljo njenemu najhujšemu sovražniku — Turku.

Dovolj o fem. Omenil sem to le mimogrede, da opozorim na razne zgodovinske netočnosti, ki jih še danes učimo kot čisto zgodovinsko resnico. Ali bi potem res bil tak greh, če bi se v zgodovinskem pouku na narodnih šolah naslajali na narodne pesmi, in sicer zato, ker bi na ta način obdelana snov bila mnogo bližja duševnosti šolske mladine? Mislím, da ne. Ako bi zgodovino obravnavali na ta način, bi otroci z zanimanjem in veseljem sodelovali, snov bi postala res njihova duševna last in z lahkoto bi dosegli najvažnejši smoter zgodovinskega pouka: vzgajanje mladine v narodnem duhu in preko tega (pri pravilnem postopku in previdni izbiri snovi) vzgajanje k človečanstvu.

Rekel sem že, da na višji stopnji narodne pesmi lahko tudi kritično premo-trivamo. Za to bomo rabili zgodovinske knjige i. dr. — vsak učitelj bo našel

samorodno, sebi najprimernejšo pot. Zanimanje v otrocih smo vzbudili in s tem je tri četrtine dela že opravljenega.

Samo po sebi je umevno, da bomo k zgodovinskemu pouku pritegnili razne zgodovinske knjige, povesti, romane... Zdi se mi, da s tako knjigo lahko več dosežemo kot z vsemi govori, predavanji, učnimi slikami itd. Samo dobra mora biti taka knjiga, pisana umetniško, pripovedno, zabavno. Ne tako kot je n. pr. knjiga Mladinske matice »Pod grajskim jarmom«, temveč na tak način kot je pisana Šenova »Zadnja kmečka vojska«, Finžgarjeva »Pod svobodnim solncem« in podobne. Zdi se mi, da v šoli vse premalo upoštevamo te vrste literaturo. Cele knjige v šoli res ne moremo prebrati, prebrali pa bomo vsaj odlomke, ostalo vsebino pa lahko posamezniki prečitajo doma. Šolarske knjižnice bi morale imeti tudi take knjige, ne pa same pridne Janezke in hudobne Mihce, spise Mišjakovega Julčka in razne druge za mladino pisane, a popolnoma nemladinske knjige. — Da niso zgoraj omenjene knjige primerne za šolarje? Zaradi ljubezenskih prigod? Prosim vas, za trinajst-, štirinajst-, po novem celo petnajstletne dečke in deklice! Sam vem, s kakim zanimanjem so nekateri čitali take knjige. Tudi svoje mladosti se spominjam. Pohujšanje? Kmečki in proletarski otrok imata priliko, videti in slišati vse drugačne stvari, kakor so opisane v knjigah. V dobrih knjigah, poudarjam.

Seveda več časa bomo s tem porabili in manj snovi bomo mogli predelati, manj snovi bo tudi zabeležene v »Tedniku« in »Dnevniku«. Nič zato! Ne gre nam za kopo suhoparne snovi, gre za vzgajanje. V vzgojnem smislu lahko ena knjiga več koristi kot vsa zgodovinska navlaka, ki so si jo učenci po veliki večini osvojili le medlo, spominsko, ne pa globoko, trajno, z vso dušo. Pa tudi znanja si veliko pridobijo v dobri knjigi. Seveda ne takega, da bi lahko pritisnili na gumb in učenec bi hitro zdrdral nekaj stavkov o starih Slovanih, zraven pa mislil na sosedova jabolka, kako bi prišel do njih, ko se mu vsak dan tako vabljivo smehljajo z drevesa. Seveda pri g. nadzorniku se ne bomo mogli tako postaviti kakor prej. Mislim pa, da bi morali tudi g. nadzorniki spremeniti (kolikor ga že niso) način svojega nadzorovanja. Vprašanja, kaj mi znaš povedati o tem in tem ter slična, naj bi čim bolj izginila iz razredov. Tudi ni primerno, da izprašuje učitelj. Nadzornik naj bi učence napeljal na kak naraven, neprisljen razgovor. Iz takega razgovora bi šele spoznal pravo duševno obzorje učencev. Tak razgovor je težak, zelo težak. To je umetnost. Le vzgojiteljem umetnikom naj bi se poverila odgovorna služba šolskih nadzornikov. Tako bi tudi ob priliki inšpekcij lahko pokazali učiteljem, kako je treba občevati z otroki, in bi tako nehote postali to, kar novodobna šola od njih zahteva: svetovalci, duševni voditelji.

Važna za uspešen pouk (na to opozarjam posebno še glede na nove učne načrte) je tudi pravilna izbira učne snovi. Tu seveda ne moremo postaviti kake šablonske zahteve glede izbora kakih določenih tem, ki naj bi veljale za vse kraje. Treba je upoštevati krajevne razlike, socialne razmere itd. Treba pa je upoštevati tudi duševni razvoj mladine glede na različno starostno dobo. Jasno je, da otrok v starosti devetih let še ni dozret, pa tudi še ni zrel za tisto snov, ki jo lahko apercipira štirinajstletni deček. Absolutno napačno se mi vidi, da so bile v sedanjih učnih načrtih predpisane teme iz naše politične zgodovine za devet- in desetletne otroke. Njihova duševna struktura temu nikakor ni primerna. Za to starostno stopnjo so bolj priporočljive razne zgodovinske pravljice in pripovedke. Posebno iz učenčeve ožje okolice. Otrok je zakoreninjen v domači zemlji. Če ga hočemo res narodno vzgojiti, moramo to zakoreninjenost še bolj poglobiti. Le tisti bo resnično vzljudil svojo domovino, ki ljubi tisti ozki košček zemlje, iz katere se je rodil. Kdor je iztrgan iz svoje zemlje, kdor nima kotička, kamor bi s hrepenenjem in z vso ljubeznijo hotelo njegovo srce, tudi širše domovinske ljubezni skoraj ni zmožen. Torej smo že iz tega narodnega vidika dolžni, da tiste vezi, ki vežejo otroka na domačo vas, na domači okoliš, še bolj utrdimo.

Torej domoznanstvo! V zvezi z domoznanstvom pa razne zgodovinske pravljice in pripovedke, ki so ohranjene med domačim ljudstvom. Napačno pa se mi zdi, če govorimo v domoznanstvu, ozir. v zemljepisu n. pr. o Bledu in njega okolici, v zgodovini pa o bitki na Kosovem polju. (Tako nekako bi učili, če bi se ozirali na dosedanje učne predpise.) Vsa snov, posebno pa še snov iz domoznanstva, oz. zemljepisa in zgodovine, mora biti v tesni in medsebojni zvezi, tako da izlija drugo iz drugega. Mislim, da o tem ni treba izgubljati besed.

V poznejših letih, ko bodo učenci v zemljepisu napredovali, ko se jim bo duševno obzorje razširilo, bomo tudi v zgodovini prestopili meje ožjega domačega plota. Tudi tu ne gre, da bi bil učitelju roke vezane s točno predpisanimi temami, temveč biti mu mora dano na prosto, da uravnava pouk, kakor to nanesejo prilike in spontanost učencev. Eno pa je važno: izbirati je treba le take snovi, ki so za naš narod res važne in pomembne. Obravnavati pa je treba le dejstva, ki so nanj močno vplivala in usmerjala pravec njegovega žitja. Celjski grofje n. pr. so za zgodovinarja važni, za ves narod pa ne posebno. Če bi živeli ali ne, materialno, duševno in kulturno življenje našega kmeta bi ostalo skoraj isto. Zato se mi zdi nesmiselno, da v šoli toliko govorimo o njih (izvzeto je seveda Celje in njega okolica). Pač pa je važen takratni fevdalni sistem v celoti in z njim v zvezi so še posebno važni kmečki punti. Tudi Turki so klesali obraz narodnemu žitju, pa protestantizem, Napoleonova Ilirija, vstaši po Balkanskih gorah itd. — Treba je tudi, da se v zgodovini čimbolj odvrnemo od raznih velikašev in mogotcev, pa se vrnemo k našemu kmetu in deloma meščanu, ki sta bila v srednjem in tudi še v novem veku edina prava predstavnika našega naroda. Ali ni smešno, da še vedno razpravljamo o nekem grofu Frideriku in njega Veroniki, toliko naših lepih narodnih običajev pa ne otnemo pozabi. — Kar velja predvsem za naše srednje šole in učiteljišča, bi veljalo, seveda samo v majhni meri tudi za naše narodne šole: Ne mislimo, da je zgodovina ustvarjena iz samih vojn, usmerimo naše oči tudi drugam in se bolj zanimajmo za kulturno zgodovino raznih dob, ki je za umevanje celotne zgodovine dosti važnejša. Za to je zlasti primerna višja stopnja narodnih šol. Poskušajmo razne slike iz kulturne zgodovine čimbolj približati otrokovemu duševnemu obzorju. N. pr. izum tiska. Kakor se je stvar resnično razvijala, tako delajmo z učenci. Urežimo v deščice (linolej...) preproste negativne slike in jih odtisnimo na papir. Potem urezujemo napise. (Moji učenci so začeli nekoč kar sami urezavati svoj žig, seveda negativno, in so bili potem zelo veseli, ko so mesto podpisa lahko udarili na papir svoj žig.) — Nazadnje urezujemo še posamezne črke iz papirja ali lesa (stavnica za brata v prvem razredu), vse postopoma, dokler se pač da. Svinčenih črk ne bomo mogli napraviti, tudi tiskarskega stroja ne sestaviti, zato pa poiščimo slike, spise itd. v raznih knjigah in listih. Vsak si bo znal pomagati na svoj način. Na sleherni šoli so prilike drugačne. Posebno velika je razlika med podeželsko in mestno šolo. Nova šola zahteva, naj si učenci učno snov po možnosti sami pridobivajo. Tudi zgodovinsko. Zato so razredne knjižnice, listi, časopisi i. dr. Na kmetih po veliki večini vsega tega ni, zato bi bilo absurdno zahtevati, da bi si naj učenci zgodovinsko snov, o kateri še niso nikoli nič slišali, pridobivali sami. Učiteljeva iniciativnost mora biti na kmečkih šolah veliko večja kot v mestnih. Tu bo moral učitelj sam mnogo pripovedovati. Sploh se mi zdi dobro učiteljevo pripovedovanje zlasti v zgodovinskem pouku zelo važno. Ne gre ga omalovaževati niti v novodobni šoli. Z dobrim pripovedovanjem dosežemo včasih neverjetne uspehe. Tudi zanimanje lahko z njim zbudimo v učencih. Glavno je, da najdemo pravo pot, da pride tudi pri tej učni obliki samodelavnost in spontanost otrok do veljave. Tu so posebno važna njihova vprašanja, ki jih vse premalo upoštevamo. Zdi se mi, da je prišel čas, ko bi se moralo učiteljevo vpraševanje v šoli čimbolj omejiti, v ospredje pa bi moralo stopiti vpraševanje učencev. Otroci naj mnogo vprašujejo. (Seveda iz duševne potrebe, ne iz igračkanja.)

Tudi med pripovedovanjem. Včasih hoče kak učenec nekaj povedati, napraviti kako opombo. Pustimo, naj se izživi njegova težnja po udejstvovanju; tudi če zaradi tega pridemo malce iz tira. Saj nismo vezani. Glavno je zanimanje in delo. Sicer pa, kakor sem rekel: Vsakdo bo našel samorodno, sebi najprimernejšo pot, Glavno je, da ne pozabimo na smoter: najprej v z g a j a t i, potem šele učiti.

Pripomba u redništva. Bratko Kreft, avtor nove drame »Celjski grofje«, je — kakor piše »Jutro« — mnenja, da smo v naši literaturi Celjske preveč in nezasluženo poveličevali in dvigali na piedestal, čeprav z našim rodом niso imeli nobene druge zveze, kakor da so izkoriščali slovenskega kmeta in da jim zato ni mesta v naši nacionalni zgodovini.

Temu nasproti zagovarja znani pisatelj dr. Anton Novačan, avtor dramskega dela »Herman Celjski«, tole tezo: »Celjski knezi so bili važen faktor v naši narodni zgodovini. Oni edini so zbrali skoro vso slovensko zemljo pod eno oblast v najbolj kritičnem razdobju našega raznarodovanja. Oni so dali proti severu organiziran odpor, četudi morda le kot narodno nezavedni fevdalci, in so s tem odporom udarili naši razkositosti rahel pečat celote, vidne očem našega kmeta in vidne tujcem na jug in sever.«

Ali in koliko spadajo torej ti nesrečni fevdalci v našo nacionalno zgodovino, o tem naj razmišljajo sedaj naši poklicni slovenski zgodovinarji, saj do danes — po zahtevu Antona Novačana — slovenske zgodovine o celjskem rodu še nimamo. V zgodovinskem pouku bomo torej glede pravega pomena Celjskih za našo nacionalno zgodovino mogli zavzeti odrejeno stališče šele tedaj, ko bodo rešili omenjeni spor naši objektivni zgodovinarji.

Zgodovinski pouk.

V ospredju zgodovinskega pouka naj bi bila vedno zgodovina lastnega naroda ter njegovega kulturnega in socialnega razvoja v zvezi z zgodovino dela.

Glavni smoter zgodovinskega pouka ni zgolj spoznavanje dogodkov in razvoja človeške družbe, še manj pa spominsko obvladanje vrste vladarjev, imen krajev, kjer so se odigravali boji, letnic i. sl., temveč državljanska in nra vstvena vzgoja učencev v zdravem narodnem duhu. Mladina naj bi izvedela, kako so živeli njeni predniki, kakšen prostor so zavzemali med narodi, kaj in kako so prispevali za splošni blagor ali v njegovo škodo, koliko služi spomin na nje potomcem v čast ali svarilo in kaj naj stori sedanji rod, da napake očetov bodisi zopet popravi ali da nadaljuje častno nalogo, ki so od nje bili odpoklicani. Temu primerno je treba zgodovinski pouk urediti tako, da predvsem razvija č u v s t v a, v o l j o in r a z u m učencev.

Posebna pozornost naj se pri zgodovinskem pouku posveča kulturni zgodovini; zato se morajo učenci nazorno seznaniti s šegami in z običaji, z domačim in javnim življenjem prednikov, zlasti širokih plasti, in prilično je treba vse to primerjati s sodobnimi dogodki in razmerami. Šege in običaji, ostanki iz preteklosti in spomini na njo, ki so se še ohranili, so sploh najprimernejše izhodišče za zgodovinski pouk. V kulturni zgodovini naj se tudi, koliko je to v narodni šoli mogoče, upošteva razvoj umetnosti. Sem spada tudi narodna umetnost in primeren pouk o varstvu zgodovinskih in umetnostnih spomenikov. Izprehodi v znamenite kraje in k pomembnim spomenikom, posezanje muzejev, zbiranje zgodovinskih predmetov za šolski muzej, zgodovinske slike, skice, karte in primerno čtivo naj podpirajo ta pouk. Primerna pozornost naj se posveča tudi zgodovinskim dnevom, ki spominjajo na važne dogodke in odlične, za narod in državo zaslužne može in žene.

Podeželsko šolstvo.

Kontler Julij:

„Kmet je steber naše države.“

(Splošna priprava za četrto tedensko delovno enoto in kratek primer za strnjeni pouk v podeželski šoli.)

Ta razprava in hkratu primer za strnjeni pouk v podeželski šoli spada le toliko v naše strokovno glasilo, kolikor ga čitajo tudi učiteljstvu nenaklonjene osebe, ki si ne morejo predstavljati, kaj neki dela učitelj, ki je vendar le p o p e t u r dnevno zaposlen...

I.

Nedelja je.

Dopoldne je imel sejo krajevni šolski odbor. Sklepali smo o šolskem proračunu za leto 1933.

Seja je potekla gladko, lepo. Razumevanje in naklonjenost naših preprostih kmetov, članov krajevnega šolskega odbora, je bila priznanja vredna. Brez najmanjšega pritiska so si naložili — za trirazredno šolo ogromno breme — plačilo 23.000 Din.

Po seji prepisem zapisnik, naredim potrebno število prepisov, naredim spremni dopis, vpisujem v vložni zapisnik itd., pa je že opoldne. Nič ne de. Naši možje so vredni vsake žrtve, kajti tudi oni žrtvujejo, dali bodo šoli ceno — za naše razmere naravnost krasnih 46 krav.

Takoj po kosilu moram v pisarno.

Kajti danes je sicer — nedelja, dan počitka, ali jutri me čaka delo. N e p r i p r a v l j e n e m o r e m v š o l o. »Juriji« naših preprostih kmetov bi v tem primeru divje zaplesali pred menoj in mi delali neznosne očitke. Potem pa tudi moji malčki! 61 jih je, solnca in veselja potrebnih in vrednih mladih duš. Pa le imajo tudi svojo besedo. Morda pravkar mislijo: »Kako bo jutri v šoli? Ali bo kaj solnca, prijetnega opravila? Kakšni bodo ‚gospod‘; bodo li imeli kaj — novega za nas?«

Take in podobne misli me spremljajo do trdega sedeža ob pisalni mizi. Same — malenkosti... Misli — dobričine, ki jih lahko razžene učitelj z enim samim nerodnim zamahom roke. Toda le za hip bo prost na ta način, kajti rodila se bodo nova vprašanja, pravi korenjaki, ki se jih ne znebi tako lahko. Spregovorila bo vest in vprašala: »Kaj boš delal skoro trideset ur z deco, ki bo prišla k tebi v g o s t e ?«

Da vidimo...

Delo prvega tedna smo poklonili Prestolonasledniku za god. Lahko bi ga počastili samo z lepimi b e s e d a m i, toda mi smo dali veliko več: skrbi in žalosti, veselje in radosti tedenskega dela.

V drugem tednu nam je dal izhodišče in tedenski delovni okvir prošnja: Daj nam danes naš vsakdanji kruh.

V tretjem tednu? Zanimivi strici so se jeli oglašati v kmečkih domovih: sadni trgovci. Vsak je imel prijazno besedo za našega kmeta, obenem pa bi vsak rad dobil njegova krasna jabolka — skoro zastonj. »Sadje na trg«, smo dali naslov tedenskemu opravilu.

Vse prav, toda kakšen delovni okvir bi imeli v četrtem šolskem tednu?

II.

Nikdar ne bom verjel, da je mogoče ukvarjati se s priložnostnim poukom brez vsake sistematike. Kako bi delili — na primer — brez poznavanja razštevance? In kako bi vadil recimo razštevanko, če deci preje niso znane — računске vrste?

(Računske vrste? Da, kar pet jih je: prve, druge ... pete. Ko štejem predmete po dva do dvajset, po 20 do 200, po 200 do 2000 itd., delam »prve vrste«. Obratne vaje, to je vrsta: 20, 18, 16, 14 itd. do ničle in z višjimi enotami na isti način — dajejo »druge vrste«. Prehod na tretje vrste, na poštevanke, je lahek in še lažje gre spoznavanje — četrth in petih vrst. Dve v dveh, ena polovica od dveh...)

Da, ni priložnostnega pouka brez nekake sistematike, o kateri pa ne bi trdil, da je obvezna za — deco. Bolj obvezna je za — učitelja. Deca dobre sistematike skoro ne opazi.

Kje neki pa imamo — sistematično vrsto gradiva? Seveda v podrobnem učnem načrtu. Ta je naša orožarna, ta nam daje vedno dovolj opreme za boj proti — nevednosti. Moj podrobni učni načrt predvideva — kot nadaljevanje že opravljenega dela naslednjo »snov«:

Prosti spis.

Spisovna ocena in poprava. (Ocenjevalno načelo: razumno pripoveduješ? (Prvi prosti spis smo ocenili po temle načelu: Ima primeren uvod in sklep?)

Oglas, samostojno delo.

Čekovna položnica. (Obe opravili se lahko združita. Otrok sestavi oglas za časopis, izračuna oglasnino ter jo kar nakaže po biano čekovni položnici.)

Glagol in pomožnik, pravopisno.

Glagol je povedek.

(Ta slovniska snov ni nova. Ob razgovoru se samo potipljejo možganske stanice, v katerih je deca shranila to snov.)

Vse stopnje pismenega množenja.

Isto z decimalnimi števili.

Računska pismena naloga.

Iz nacionalne skupine imamo slučajno samo zemljepisno snov. Ali je to mogoče? Da, ker zgodovinsko stvarino sproti naslanjamo na predelane zemljepisne enote. Za ta teden bi lahko pogovorili:

gospodarske pasove,

podnebje in prirodine,

kmetijsko gospodarstvo,

vse v kraljevini Jugoslaviji.

Iz spoznavanja prirode se napoveduje v podr. učnem načrtu naslednja snov:

Rodna plast.

Obdelovanje zemlje.

Zrak.

Iz ostalih predmetov se vzame priložnostna snov, seveda v tedenskem delovnem okviru.

To na videz veliko količino snovi je treba zbrati v prirodno celoto, pa tako, da ne bomo grešili proti načelu — domorodnosti.

Nehote nastane kratek odmor. Učitelj: misli, ureja, sklepa; konec vseh koncev pa je ta, da se zopet oglasijo že uvodoma omenjeni »juriji« in tudi prineso rešilno misel. Počasi, toda tem bolj jasno se oblikuje miselna vrsta tedenskega dela.

III.

... Kaj pa, če bi naredili takole:

Vabila za sejo krajevnega šolskega odbora so raznašali otroci. Vabila so izročili vsem prizadetim, kajti prišli so na sejo vsi odborniki brez izjeme. Malim ordonančkom se velja zahvaliti. To lahko naredim v ponedeljek pred začetkom pouka in s tem dam povod za vprašanje: »Zakaj so morali priti možje v nedeljo v šolo?« Da ... tukaj pričnimo, to bo izhodišče za novo tedensko opravilo pod naslovom: »Kmet je steber naše države«.

Toda le predimo miselno vrsto naprej!

Lahko pokažem deci proračunski spis; naj vidi na lastne oči, koliko denarja bo treba, da bi bila šola za leto dni preskrbljena.

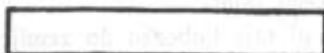
»Odkod toliko denarja?« bo verjetno vprašanje. »Kdo plača? Kako plača?«

Ne dam se speljati na slepi tir. Ne bom govoril o davkih, to pride na vrsto pozneje, takrat, ko bomo iz računstva za nekoliko poštenih korakov naprej. Danes moremo povsem otroško rešiti problem. Govorili bomo takole:

»Sosed Štovanja bo dal malo. Ima malo zemlje, malo dohodkov, od njega ne moremo želeti veliko. Dal bo recimo — toliko:

Gospod Rudolf je dober posestnik, ima veliko več dohodkov kakor marsikateri njegovih sosedov. On bo dal toliko:

Dalje bo že deca nadaljevala. Ako omenijo kakšnega *n e k m e t a*, pripombo — preslišim, kajti prvič zapisujemo deleže kmetov. Obrtniki, trgovci, duševni delavci bodo s svojimi deleži postavljali novi zid na trdnjavi, ki bo postavljena na Prihovi proti neizobraženosti. Na tabli je nastala tale risba:

»Prava trdnjava,« bo vzklikala deca. Postavimo na njo jugoslovansko trobojnico, pa bo brez moči proti njej sovražnik, ki mu pravimo — nevednost!

Deca v Čadramu, pri Sv. Jerneju bi lahko narisala podobne trdnjave. Povsod bi imeli naši kmetje zraven največji delež.

»Zakaj?«

Sledilo bo, kakor poprej, grafično ponazorovanje številčne moči naših stanov. Ob pogledu na to risbo bo deca razumela trditev, da je kmet steber naše države.

Nekaj kratkih stavkov privabi deco, da razpreda začeto nit dalje naprej:

»Vem za kraj, kjer so otroci spoštljivo pozdravljali duševne delavce, tudi gospode trgovce. Ko so srečali obrtnika, so še pozdravili, toda klobuk je ostal na glavi. Takrat pa, ko so srečali preprostega kmeta v njegovi delovni obleki, joj... takrat je stal klobuk na svojem mestu in pozdrav je ostal tam, kjer ga res ni bilo treba...«

»V tem kraju gotovo niso vedeli, da je kmet steber naše države,« bo rekla kakšna poštena mala dušica.

»Morda so tudi med nami takšni, ki tega še niso vedeli — — —«

»Nekaj hvale pa vendar lahko pričakuje od nas naš dobri kmet, ki celih 46 goved pusti iz hleva samo zato, da bi deca imela vse potrebno za pouk...«

»Kaj pa, če bi izkazali našo hvaležnost s tem, da bi ta teden dodobra spoznali našega kmeta, ki je steber države?«

Več navadno ne potrebujemo. Deca bo narekovala naslov tedenskega dela: »Kmet je s teber naše države.«

IV.

Kmet prav rad razkazuje svoje posestvo, zlasti ako sluti, da gledalec ni povsem top do takih reči. Spremljal bo nas na vse strani svojega posestva, razlagal — odkod in kako je prišel do tega in onega sadnega drevesa. Posebno mehek pa bo takrat, ko nam pojasnjuje, kako je prišel do novega kosa lepe zemlje. Zemlja je njegova radost in ljubezen; zemlja je večni vir, iz katerega so zajemali rodovi prednamci, zemlja nam bo dala tudi v bodoče vse, kar bomo potrebovali za zgraditev krasnega jugoslovanskega doma.

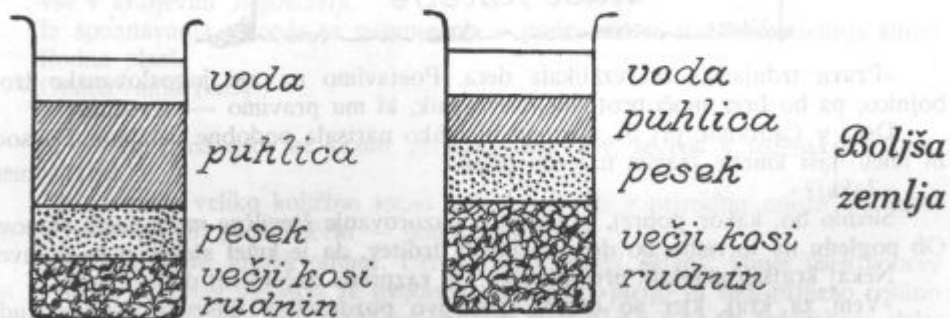
Tudi kmečkemu otroku ni tuja ljubezen do zemlje; to mu je deloma v krvi, deloma pa se naleze te ljubezni od odraslih. Naravno je torej, da bomo govorili v okviru naše tedenske enote o z e m l j i.

Naročil bom deci, naj mi prinese iz raznih tipičnih krajev šolskega okoliša pest rodne plasti. »Katera je sedaj boljša?« bo vprašanje. Katero jabolko je boljše, se hitro določi, saj se lahko pokusi. Zemlje ne moremo pokusiti... »Pa bi nasadili kaj v njo; tista, ki daje lepši plod, bo gotovo boljša.« »Toda, dragi moj, predolgo bi to trajalo, pa tudi jesen je že tukaj... Ako vas zanima, bom pa pokazal, kako se preizkusi zemlja.«

Poskus je enostaven. Enako količino zemlje damo v velike steklene posode. Na zemljo nalijemo vode, zmes pošteno premešamo in bomo dobili motno, blatno tekočino.

»Takšna je voda, ko je pri nas povodenj...«

»Ne bo dolgo časa tako motna. Zemlja se usede.« Napeto pričakovanje, kaj bo... Pa že vidimo, kako usedajo težji, oglati drobc, na tele pesek, na pesek — puhlica. Takole:

Med tem, ko otroci opazujejo poskus, bo gotovo nastalo več vprašanj. N. pr.: »Zakaj ni povsod enake količine puhlice? Kako je puhlica nastala? Iz česa je puhlica?« Vsa ta vprašanja se lahko obravnavajo, saj imam za snov: rodno plast in obdelovanje zemlje.

Puhlico je večinoma nanosila voda. Kje je imamo v največji količini? Res, da tam zemlja bolje rodi?

Narišemo šematično obliko Jugoslavije, na risbi označimo našo in dunavsko banovino. Ob risbi nastane dolga vrsta beležk. (Odkod? Iz »Kmetovalca«, iz časopisnih izrezkov, iz naše »Prosvete« itd.)

Eto, vzorec naše risbe in naših verjetnih beležk:

0'5 mil. q

30.158 km²
 2,310.220 duš
9.431.572 g pšenice
 na 1 ha = 11'41 g pšenice

publica

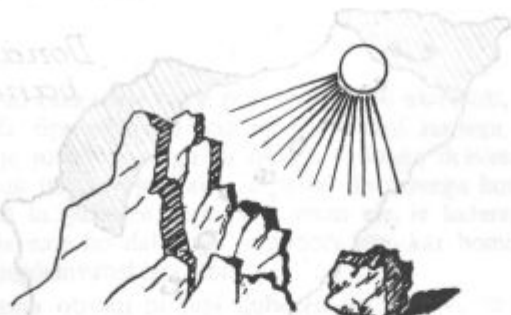

Deca bo hotela te podatke zabeležiti v dnevnik. Med risanjem in zapisovanjem bodo padale pripombe: »Lahko bi izračunali, za koliko je večja Donavska banovina kakor naša.« »Tudi to, kako veliki sta obe.« »Jaz bi izračunal, koliko več pridelal kmet na enem hektarju tam kakor pri nas.« »To lahko opraviš ustno; rajši to, koliko je vreden ta pridelek.« Le male spretnosti je treba, pa si neopaženo z računanjem ustvarimo dokaze, da je publica veliko bolj rodna kakor naša ilovica.

... Ali:

Ko obravnavamo vprašanje: kako je nastala puhlica, bomo imeli na tabli več malih ilustrativnih risbic. Takšne:

*To je
skala*

*Kozarec
je počil*

Te ilustracije, zlasti če so narisane z barvasto kredo, deci zelo ugajajo. Deca navadno noče, da bi jih kmalu zbrisali. Pustim torej, naj se napasejo mlade oči, zanimanje pa porabim za izhodišče novega opravila.

Vprašam: »Kaj bi napisal pod prvo risbico, da bi bratec v prvem razredu vedel, zakaj gre?«

»To je skala.«

»S a m e z n a n e b e s e d e.«

»Meni sta samo d v e z n a n i ...«

»J e j e p o m o ž n i g l a g o l.«

»Jaz poznam vse oblike tega glagola.«

Tako pridemo neopaženo do slovniške obravnave o glagolu in pomožniku, o naklonih itd.

... Pa deca si želi nove izpremembe. Rada bi čitala. Kako priti do potrebnega razpoloženja, pa tako, da ne bi šli iz tedenskega okvira? (Tukaj se oglasi moja pedagoška vest: »Gospod, slabo je bilo, ko ste šolsko opravilo drobili po ‚predmetih‘. Ista napaka bi bila, ako postanete suženj delovnega okvira!«)

Čitali bi... Toda kje dobiti prirodno vez s predelanim? Če ne gre drugače, pa pojdimo nazaj k izhodišču! Povem: »Našim kmetom ne bi mogel nihče dokazati, da niso prijatelji izobrazbe. Seveda, ni povsod tako. Nekoč sem čital o kmetu — Kratkomislec mu je bilo ime — — —« Vem, ne bom prišel dalje, dobil bom otroka, ki bo dejal: »To ste čitali v berilu ‚Dragomilčani in kmet Novinšek!« Čitanke bodo kar lezle iz klopi, deca bo čitala, opravilo bo neprisiljeno, torej tudi prijetno.

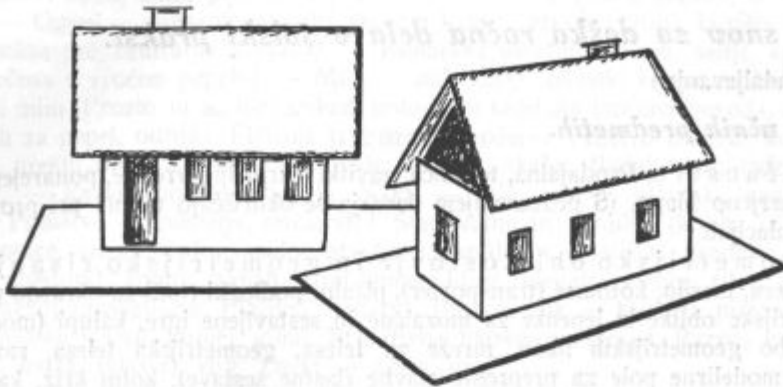
V.

Od koraka do koraka novo in zanimivo opravilo. Do konca tedna bo — verjetno — na ta način predelano pripravljeno gradivo. V soboto opoldne pa bo deca kar zborna vprašala: »Kaj bomo risali? Kakšno ročno delo bomo naredili?«

Ko se hrup poleže, učitelj pripoveduje:

»Marsikaj smo povedali o kmetu, pozabili smo pa to, da je tudi on človek. Da je počitka potreben. Da si tudi on želi domov, pod svojo sicer preprosto streho,

kjer ga že čaka družina, med njimi tudi atejev ljubljenec, mali Janko. Ta mu zleze v naročje, oče sede z njim na klopcu pred hišo. Pred takšno?»

Deževala bodo vprašanja:

»Kdo je to naredil? Kako? Iz česa?«

»Neža mi je prinesla prazno vžigalično škatlo, vi ste pustili v zaboju vse polno koščkov barvastega papirja, iz teh sem to hišico naredil jaz. Za kratek čas.«

... Ugibanje. Ogleđovanje predmeta. Mojstri razlagajo, kako neki je to narrejano. Po krajšem prerekanju pa dozori sklep: poskusimo tudi mi narediti takšno kmetško hišico.

Naredimo jo. Vsak po svoje. Na dokončani izdelek nalepimo lepo pisano vinjeto: »Kmet je steber naše države«. Tako bo dobila delovna enota svojo naravno piko.

Tako nekam sem delal splošno pripravo za pouk. Listal sem po knjigah, izrezkih, zbiral ilustrativno gradivo, delal malo hišico itd. O podrobni pripravi (vsakdanji pripravi) pa ne bom govoril, kajti utegnili bi mi očitati, da je vsega preveč. Onim namreč, ki ne verujejo, da je učitelj več kakor pet ur dnevno zaposlen.

Podeželski učitelj in motorno kolo.

Podeželski učitelj mora zasledovati vaški razvoj na celi črti. Kdor hoče delovati na deželi, pa se ne zanima za naloge kmetškega stanu in sploh ne kaže nobenega smisla za gospodarske, kulturne in socialne potrebe naše vasi, ki torej ne živi z njenim prebivalstvom, bo pač — to je naravno — moral v mestu najemati »posojila,« ki pa bodo, če se to prenese na njegovo konkretno delo, slabo služila kmetu in vasi. Novi tip učitelja na motornem kolesu, t. j. učitelja, ki se vsak dan pripelje iz mesta na motornem kolesu v svoj službeni kraj, je žalosten dokaz za to, kako daleč se je podeželski učitelj ponekod oddaljil od življenja na vasi, oz. kako se je naravnost iz njega izločil. Od tega dela podeželskega učiteljstva ni pričakovati nobene obnove našega podeželskega šolstva. Le iz doživljajev, ki so v tesni zvezi s kmečko stisko in krizo, ki jo danes preživlja tudi kmečki stan, se lahko podeželska šola dokoplje do novih oblik svojega delovanja.

POSVETOVALNICA

ZA RISANJE IN ROKOTVORNI POUK

S. M.:

Učna snov za deška ročna dela v šolski praksi.

(Nadaljevanje.)

II. Po učnih predmetih.

R a č u n s t v o. Prodajalna, tehtnica, zavitki (škrniclji), vrečice, ponarejen denar in ponarejeno blago. (S poznavanjem denarja se okoriščajo učenci pri proračunih in kalkulacijah.)

Geometrijsko oblikoslovje in geometrijsko risanje. Me-trska mera, merilo, kotomer (transporter), pisalni podložki (tudi za okrasno pisavo), geometrijske oblike iz lepenke za mozaične in sestavljene igre, kalupi (modeli) za pretvorbo geometrijskih likov, mreže za telesa, geometrijska telesa, razložljivi kalupi, modelirne pole za preproste stavbe (lastne sestave), kotni križ, kalupi za perspektivo.

Stvarni pouk, domoznanstvo. Poštne pošiljke: izdelovanje majhnih in velikih ovitkov, vrečic za vzorce brez vrednosti, zaboječkov, ovojev, škatel (zavijati, opletati, zapaziti). Zastave, grbi, kalupi za orodje, stroje, splave, brode, zatvornice, mline, stope, jeze, stavbe, ravnila, predmete in like, ki se uporabljajo pri ljudskih običajih. Vozni red bližnje postaje, statistične tabele (število prebivalcev, število hiš, nadmorska višina itd.). Načrti za orientacijo in zemljevidi bližnje okolice. Stenski koledar.

Posnemanje poizkusnih del narodne umetnosti, zbiranje motivov v različni tehniki, kustomi za lutke v narodnih nošah za šolski muzej.

Prirodopisje. Zbiranje rudnin, raznih vrst lesa, ostružkov, plodov, semen, listov in ptičjih peres. (Poliranje lesa, rudnin.) Kalupi in odlitki sadja, gliv i. sl.) Valilnice, omarice za rejo gosenic, steklene omarice za opazovanje kalenja semen; terarij, akvarij — dela na poizkusnih gredah in poljih.

Naravoslovje. Prilikovanje žice za pločevino, ravnilo, grezilo, igrače k nauku o težišču in ravnotežju. Dviganje bremen z vzvodom. Kalup škripca, kolotur-nika, vitla (Winde), vrtila, kolesa na vreteno, kolesja, žerjava, viseče železnice (tudi z uporabo matadorjevih in drugih stavbnih omaric), kotača i. sl. Občujoče posode, Heronova buča, natega, vodovod in vodomet (tudi iz regratovih stebel), mlinska kolesa, ladjice, pušica za razpočnike iz peresnih tulcev, bezeg, les, steklene ali kovinaste cevi, meh, brizgalne, vetrna kolesa, plesoče kače, letala, magnetnica, kompas, telefon, sprejemne postaje za radio, govorilo, piščalke, kaleidoskop, senčne igre, sirene, zrakoplov (balon), milni mehurji, parniki, cimbele iz ubranih lesenih palčic, palica in stojalo za kemijo, upogibati, iztezati in variti steklene cevi, rezati in zalepljati steklo, spajati.

Zemljepisje. Ponazorovanje zemljepisnih pojmov v pesku in ilovici, pla-stični zemljevidi, plastične ilustracije, kalupi orodja, orožja, izdelkov, šatorov, kolib, stavb, lutk v narodnih nošah, sozvezdja na modrem papirju, oprema za potovanja.

Kulturna zgodovina. Ponazorovanje raznega orodja, orožja, posode i. sl. v pesku, ilovici, s kalupi iz lesa, skorje, protja, kosti, kamena, usnja, sukna, ko-vine i. sl. Spoznavati in na novo odkrivati tehnike v izdelovanju in okraševanju, kakor pletenje, tkanje, lončarska dela i. sl. z lastnimi poizkusi. Zasledovati organi-zacijo in oblikovanje materiala v stavbarstvu in razvoju kulture sploh z lastnim delom, kopiranjem in posnemanjem elementov, motivov in preizkusov kulturno-zgodovinskega materiala.

Primeri: Razvoj orodja (sekira, kladivo, nož, dleto, klečče, srp, kosa, primi-tivna tehnika skobljanja, vrtnanja i. sl.). Razvoj pluga, brane i. sl. Razvoj orožja

(kij, sulica, bodalo, kopje, meč, lok, puščica, lučalo, ščit, tarča i. sl.). Razvoj vozil (valjanje tovara, valjar pod tovorom, voz, avtomobil, kolomaz). Razvoj vodnih vozil (splav, brod, čoln, jadrenica, parobrod). — Razvoj letal (balon, zrakoplov, letalo). — Ogenj — kresanje, kresilo, kresilni kamen, kresilna goba, kurišče, kurivo (peč, krušna peč, centralna kurjava). — Kuharska umetnost (kruh, sadje, krompir, jajca, pečena v vročem pepelu). — Mlin — naši zobje, mlinski kamen, ročni, vetrni in vodni mlin. Prosto in na lončarskem kolovratu izdelana lončena posoda, okraski na žarah za pepel, odtiski. Pletenje (rogoznice, košare). Predivo kodelja, kolovrat, preslica, presti, predica, tkati na statvah, tkalnica, tkalec, tkalni stroj; izdelovanje preprog. — Razvoj obleke, obuvala. Nakit — igle, pasovi, glavniki, zapestnice, prstani. Pohišstvo — postelja, miza, stol. Stanovanje in zgradbe (koliba iz protja, listja, ilovice, snega; šator, vodne stavbe na kolih ali mostišča, gradovi, nasipi, vzdružni mostovi), spona, zapah, ključavnica, ključ, klepalo, mreža, rilec, zgavljve, obok. Razvoj razsvetljave. Plačilna sredstva. Pisava, tisk — klinasta pisava, gosje pero, inicialke v lesu, linolej, gumi. Primitivna likovna umetnost. Razvoj godal — lok, lira, harfa, (klavir), rog. Znaki — žezlo, grb.

T e l e s n a v z g o j a. Izdelovanje tolkačev, žog, mrež za žoge, pernatih žog (pluta s perjem), vojk s pernatimi šopi za igre s konjički, kotačnih vrvi (spletana vrvca). Orodja za proste vaje: palice, obroči, zastave, venci, loki; kostumi za ritmično telovadbo — hodalje (Stelzen), ročne sanke, sandale (opanke) za ritmično in navadno telovadbo.

V red spravi igrališče (označne droge, jame, jarke, nasipe), kopališča, drsališča, sankališča.

Z d r a v s t v o. Praktična navodila za prvo pomoč (nosilnica, deščice, obveze), lekarna.

Odstraniti s potov predmete, ki so bosonožcem nevarni (kose, stekla, trne, ostro kamenje).

Zobotrebci iz peresnih tulcev. — Klosetni papir.

Naše telo in njegova nega. Metodična nega las in lasišča, nega nohtov, snaženje zob.

Urediti in opremiti šolske kopeli in prhe (police, stojala, obešala, rogoznice).

D r ž a v l j a n s k a v z g o j a. Vzdrževanje in olepšavanje javnih prostorov. — Učila in igrače za otroški vrtec in za nižje stopnje osnovne šole. — Kolektivna dela za zbiranje sredstev v humanitarne in dobrodne namene (ne za osebno okoriščenje), otroški bazarji, zbiranje plodov in zdravnih zelišč.

Risanje. (Glej odst. IV.!) Krasilne tehnike, ki so v tesni zvezi z risanjem.

III. Po materialu in izdelovalnih (delovnih) metodah.

Modeliranje. Navseh stopnjah nastopa kot praoblika prostornega izražanja pred risanjem ter spremlja in ilustrira vse duševno šolsko delo.

S tem, da vzbujajo razumevanje za proporcije, ravnotežje in ritem, da uveljavljajo konstrukcijo in okrašanje ter oblikovalno domišljijo kakor tudi s tem, da uporabljajo krasilne tehnike (tolkljano delo, izbadanje, slikanje i. sl.), vzbujajo tudi smisel za krasilno plastiko — abstraktne oblike: kolesca, zvezde, rozete, polže, pletivo, oblike iz lecta i. sl.

Material za modeliranje: pesek, ilovica, glina, plastilina, sadra (gips), vosek, parafin, zamazka (Kitt), papirjevina, cement, umetni kamen.

Stekleniti in žgati (ob sodelovanju kakega pečarja ali lončarja).

Elementarna in nižja stopnja.

Modeliranje (pesek, glina, material za modeliranje v zvezi s klinčki, kamenčki, koralami, z gumbi, s sadnimi koščicami, sadnimi peškami, z odpadlim sadjem in odpadlim cvetjem, s peclji itd.).

Poučne in zaposlitvene igre s prilagoditvijo smotru elementarnega pouka.

Upodabljanje z lesenimi klinčki (špilami), s slamnatimi bilkami, peclji, plodovi, s sadnimi koščicami, sadnimi peškami, z obročki, s kamenčki, trskami i. sl.

Polaganje mozaika z geometrijskimi oblikami, izrezanimi iz lepenke, deščic, kovine, staničnine (Zellulose) i. sl. (v povečanem merilu).

Sestavljanje in nalepljanje prog, izrezkov in odrezkov.

Zbijanje večjih kosov lesa, polen, drogov i. sl.

Gubanje iz papirja (čako, ladjica, konjiček, vrane, mize, suknje, hlače, čevlji, svinjka, ptica, žaba, harmonika, pahljača, puščice za razpočnike, lastavica; meh, škatle itd.).

Igrače iz žepnih robcev: kapa, miš, kunec, veverica, žaba, možicelj.

Pisanje in risanje s trakovi, z volno, vlažnimi ali glinastimi vrvami.

Pletenje pramenov, verižic in kit z roko, na vretenici, s kvačko.

Pletenje s papirnatimi progami in traki.

Izrezovanje velikih črk (tiskanih) in števil, silhuet in barvastih podob.

Izrezovanje iz navadnega kakor iz enkrat ali večkrat zgubanega papirja.

Oblečene lutke iz papirja.

Srednja stopnja.

Modeliranje v različnem materialu.

Polaganje mozaike z geometrijskimi oblikami iz papirja, lesa, staničnine i. sl.

Nalepljanje kompozicij iz papirnatih prog, odrezkov in izrezkov.

Izrezovanje iz navadnega kakor iz enkrat ali večkrat zgubanega papirja.

Dela iz škatel in zamaškov iz plute.

Lahka kartonažna dela. Modelirne pole.

Pletenje s protjem, slamo, z ločjem.

Pletenje košaric (lažika dela) iz protja, skorje, trstja.

Lesna dela (iz trsk, deščic, drogov).

Dela iz ličja, trstja (pletenje, šivanje, vezenje).

Pletenje z golo roko, na vretenu, s kvačko.

Višja stopnja.

Modeliranje v različnem materialu (vedno le iz ene mase — ne da bi se uporabljal kak drug material). Odlitki, lecet, testo.

Lončarska dela*. Poizkusi v izdelovanju oblik na lončarskem kolovratu. Izrezovanje.

Kartonažna dela* (težje naloge). Modelirne pole po lastni kompoziciji.

Preprosto knjigoveštvo*.

Pletarska dela iz slame, protja, motvoza, jermena, trstja.

Košarska dela* iz protja, korenin, skorje, trstja.

Razna dela iz ličja.

Pletenje in tkanje*, poskusi v izdelovanju preprostih preprog.

Dela iz povoščenega platna in usnja*.

Dela iz lesa (tudi na skobeljniku in na stružnici) — spahovanje lesnih kosov — barvanje, ličenje (lakiranje), poliranje*.

Dela iz žice in pločevine. Spajanje*.

Fotografiranje.

* Ne v smislu rokodelske izdelave, temveč le radi boljšega razumevanja izdelovalnega principa.

Mihael Nerat.

Ob 10letnici njegove smrti. — Odkritje spominke plošče v krčevinski šoli.

Ob priliki slovesnega odkritja spominke plošče šolniku in bivšemu »Popotnikovemu« uredniku Mihaelu Neratu dne 5. novembra t. l. je tov. Miroslav Pučelik v prisrčnem govoru ocenil njegove zasluge za okoliško šolo v Krčevini pri Mariboru in za ohranitev njenega narodnega značaja v predvojni dobi, naš sedaj urednik pa se je spominjal slavljenca s temile besedami:

»S stvarnim delom pospešati narodno vzgojo in izobrazbo, to je bila od vsega početka nepremakljiva osnovna tendenca, ki jo je Mihael Nerat kot »Popotnikov« urednik globoko začrtal svojemu listu. Prav zaradi tega se je naš »Popotnik« vsak čas svojega dolgega življenja lahko prilagodil vsakokratnim potrebam in razmeram in sicer tako, da se je na eni strani z njimi pedagoški okoriščal, na drugi strani pa je skušal nanje pedagoški vplivati. Zato je zgodovina našega lista nerazdružljivo prepletena z zgodovino slovenske šole in z zgodovino slovenskega kulturnega gibanja.

Nerat je izrecno poudarjal že v prvih številkah, ki so izšle pod njegovim uredništvom, da hoče »Popotnik« hvaliti, kar je pohvale vredno, pa tudi grajati, kar zasluži grajo, da pa hoče vsakomur pustiti njegovo mišljenje in svobodno voljo.

Kako dober taktik je bil Nerat kot urednik, je dokazal s tem, da je izpočetka zastopal v svojem listu stališče zmernega napredka. Hotel je, da naj bi njegov list bil popotnik v pravem pomenu besede — saj je v prvih letih res objavljaval večinoma potopise — obenem pa naj bi bil tudi zvest prijatelj in pomočnik učiteljstva ter vnet zagovornik in zaščitnik njegovih pravic.

Kmalu pa je urednik Nerat odprl predale svojega lista tudi vprašanjem zunanje in notranje organizacije slovenske ljudske

šole, kajti na tem področju nam je okrog leta 1882., ko je on prevzel uredništvo lista, nedostajalo naravnost vsega.

Ko se je »Popotnik« pozneje razbremenil s tem, da so se začela stanovska in šolskopolična vprašanja, oz. vprašanja organizacije slovenskega učiteljstva pretresati samo v »Učit. tovarišu«, je urednik Nerat lahko usmeril »Popotnikov« program izključno le na notranji razvoj slovenske šole in na gojitev duhovnih pridobitev na področju vzgoje in pouka. Smatral je namreč, da se je od tistega trenutka, ko so se vsa slovenska učiteljska društva združila v bivši »Zavezi avstr. jugoslov. učit. društev«, slovensko učiteljstvo tako okrepi in da je bilo dovolj močno, da v svojem stanovskopolitičnem glasilu »Učit. tovarišu« lahko samo vodi borbo za pravice stanu in šole.

S tem je nastopila za naše strokovno glasilu popolnoma nova doba. Naš urednik si je znal pridobiti vedno večje število dobrih sotrudnikov, ki so zalagali njegov list z gradivom za vse učne predmete in z metodničnimi članki za šolsko prakso. V ospredju lista so stale zdaj pozitivne naloge, predvsem nadaljnja strokovna izobrazba učiteljstva. Poleg tega je urednik razširil in obogatil svoj list s poročili o dogodkih iz šolskega življenja v vseh kronovinah države, predvsem seveda v slovanskih, pa tudi v inozemstvu, ter mu dodal zanesljiv in stvarno usmerjen kažipot skozi pedagoško literaturo.

Tako je bila ves čas, odkar je Nerat urejeval naš list, njegova glavna skrb intenzivna nega pedagogike in didaktike, zlasti metodike. Pri tem je seveda primerno upošteval vse šolske stopnje in vse predmete ljudske in deloma tudi srednje šole kakor tudi vse zadeve šolske uprave in učne tehnike. In čeprav je prinašal Neratov »Popotnik« za poklicno delo učiteljevo tudi podrobna navodila, odn. tako zvane učne slike za neposredno uporabo v šolski praksi, nikakor ni hotel s tem nuditi učiteljstvu golih receptov za »rokokodski obrat« v šoli. To je razvidno že iz tega, da je urednik, oz. njegov list polagal temelje praktični pedagogiki tudi s članki in razpravami iz teoretske in historijske pedagogike.

Kar je Nerat svoječasno obljubil, da hoče iz »Popotnika« napraviti list, ki bo dajal slovenskemu učiteljstvu koristne pobude ter mu nudil dragocen material za nadaljnjo poklicno izobrazbo, to obljubo je izpolnil z moško besedo.

Vedno je z bistrim očesom motril in s treznim razumom presojal razmere, iz katerih so se porajale nove zahteve do mladine

ske vzgoje in izobrazbe. Pazljivo je zasledoval kako se razvija šolstvo v drugih kulturnih državah. Kar je našel v tujini dobrega in za naše razmere prikladnega, to je skušal uvesti tudi pri nas. Ni se torej obdajal s pedagoškim zidom, kakor bi si to danes nekateri želeli, češ naj se ne forsira toliko inozemski vpliv današnje pedagoške vede. Glavno mu je bilo, da se vsako novo dognanje, naj se pojavi v pedagogiki kjerkoli na svetu, spravi pod kritično rešeto tudi v našem strokovnem tisku, da se na ta način v naši pedagoški literaturi začne doba kritizma. Šele tej dobi naj bi kdaj pozneje sledila osamosvojitvev pedagoškega duha od tujih vplivov.

Budno pa je tudi pazil na to, da je »Popotnik« vedno poudarjal narodni moment v šolstvu, ter se odločno zavzemal za vzgojo naše mladine v narodnem duhu. Obenem pa je zastopal pravilno stališče, da mora vsako šolo tudi prepajati duh »vsesplošnega človečanstva.«

Tako se je »Popotnik« po zaslugi svojega urednika Nerata iz skromnega početka razvil v pedagoški list, ki zavzema važno mesto v zgodovini slovenskega šolstva.

In kako je bilo s »Popotnikom« med vojno? Kdor bi se hotel potruditi in natančneje pregledati njegove letnike od 1914. do 1918., bi se lahko prepričal, da je naš urednik vse storil za redno izhajanje »Popotnika« tudi v tistih burnih časih, ko je vojna furija besnela po vsej Evropi in ko so bili skoraj vsi naši mlajši tovariši na bojnih poljanah. Ko nihče ni več mislil na to, da bi bilo takrat kako uspešno pedagoško literarno delovanje sploh mogoče, naš urednik ni klonil, temveč je zbiral svoje zvesto učiteljstvo okrog sebe ter si na vso moč prizadeval, da bi v njem kljub sili in pomanjkanju na vseh straneh ohranil prejšnje idealno navdušenje za šolo in narod.

Še danes se živo spominjam njegovih besed, ki jih je izpregovoril ob neki priliki, ko sva se v tistih dneh srečala na ulici: »Vedno me zasleduje misel,« je dejal, »da je zdaj, ko naši mladi tovariši tvegajo tam zunaj na bojišču svoje življenje in zdravje, tukaj v zaledju naša sveta dolžnost, da predvsem ohranimo to, kar smo v zadnjih letih z vztrajnim delom na pedagoškem področju ustvarili, pa tudi, da pravočasno pripravimo tla za neizogibno obnovo vsega našega vzgojstva in šolstva, do katere mora priti tudi pri nas, ko se nam spet povrnejo mirni časi. Koliko poznam svoje sotrudnike, vem, da me v tem usodnem času ne bodo pustili na cedilu.«

Optimizem našega urednika je zmagal, saj mu je s podvojenim naporom mala četa njegovih sotrudnikov pogumno in zvesto stala

ob strani ter mu s tem omogočila, da je kot urednik lahko vztrajal do konca leta 1918., ko je odložil svojo uredniško funkcijo po 36. letu nepretrganega, požrtvovalnega in vestnega dela v službi za notranjo in zunanjo povzdigo naše narodne šole.

Slovensko učiteljstvo bo ohranilo za-sluznega »Popotnikovega« urednika in šolskega ravnatelja Mihaela Nerata v častnem in hvaležnem spominu, njegovo ime bo vedno ostalo v tesni zvezi z našim listom, njegov zgled bo dal smer vsem njegovim naslednikom in jih bodril, da ga posnemajo.

Potruditi se hočemo, da prenesemo del idealizma, ki ga je izžarevalo njegovo delovanje na vse strani, na današnji rod učiteljev in vzgojiteljev naše mladine, saj navdaja tudi današnji učiteljski rod prav tako vroče hrepenenje po nadaljnji izobrazbi, kakor je pred 50. leti, ko se je »Popotnik« z urednikom Neratom vred preselil iz Celja v Maribor, navdušenje za visoke ideale vzgoje in izobrazbe glasno odjeknilo v mnogih učiteljskih srcih.«

Spominska plošča ob glavnem vhodu v osnovno šolo v Krčevini pri Mariboru ima tole besedilo:

*Šolski ravnatelj,
gospod*

MIHAEL NERAT,

je ohranil narodni značaj tukajšnje šole, ki je bila do leta 1919. edini slovenski šolski zavod v bližnji mariborski okolici, in je zaslužno deloval 36 let kot urednik pedagoškega lista „Popotnika“ za narodno šolstvo vse Slovenije.

To spominsko ploščo mu ob 10 letnici njegove smrti v globoki hvaležnosti

poklanjata krajevni šolski odbor v Krčevini in slovensko učiteljstvo, včlanjeno v JUU, sekciji za Dravsko banovino v Ljubljani.

1932

Predsednik sekcije JUU za Dravsko banovino v Ljubljani je v imenu 23.000 organiziranih jugoslovenskih učiteljev(-ic) položil pred spominsko ploščo prekrasen venec.

Pred 150 leti se je rodil Friderik Fröbel.

(1782.—1852.—1932.)

Ime Friderika Fröbela je tako tesno spojeno z ustanovo otroških vrtcev in zabavišč kakor Kolumbovo ime z Ameriko. Čez nekaj let bo stoletnica prvega otroškega vrtca, ki mu je bil ustanovitelj in voditelj Fr. Fröbel. Dandanes so razširjeni otroški vrtci že po vseh večjih krajih, osobito v mestnih in industrijskih centrih, kjer so zadobili še višji življenjski pomen kakor jim ga je začrtal sam Fröbel s svojimi sodrudniki in predhodniki (Pestalozzi) pred stoletjem.

Prav za prav po ovinkih je prišel Fröbel med mladinske pedagoge. Kot sin protestantskega pastora se je prvotno posvetil za — praktično gospodarsko življenje (kmetijstvo, šumarstvo), celo za stavbarstvo se je vneval, dokler ga ni dovedlo spoznanje z Grunerjem in Diesterwegom k zanimanju za vzgojne probleme. Še razmeroma mlad se je seznanil tudi s Pestalozzijem in njegovim delom ter postal tako nekaj časa voditelj sirotišča v Burgdorfu, kamor je sprejemale otroke iz predšolske dobe (3 do 5 let) k igram in zabavi. To sirotišče je bilo prvi osnutek poznejših šolskih vrtcev in zabavišč. Leta 1837. pa je Fröbel ustanovil v Blankenburgu lasten otroški vrtec, istčasno pa širil svoje nauke še v listu »Sonntagsblatt,« a l. 1849. je oskrbel še »Seminar za otroške vrtnarice,« malo preparandijo za zabavilje. Iz političnih razlogov je l. 1851. vlada ukinila vse lepo razvijajoče se Fröbelove vrtce, kar je Fröbela hudo zadelo do smrti (1852.) Sele l. 1860. je bila ukinjena ta prepoved na Pruskem.

Fröbelovi vzgojeslovni spisi so izšli v enciklopediji »Ges. päd. Schriften« (W. Lange, 3 knjige) l. 1862.—63., med katerimi je najvažnejša po obsegu sicer nepopolna knjiga »Menschenerziehung« (1826.).

Osrednja točka in glavna svrha te Fröbelove vzgoje je ravnovesje vsega božjega in človečanskega (naravnega) v človeku, da se doseže t. zv. »življenjska enotnost« (Lebens-einigung) na zunaj in znotraj. Pod težo Pestalozzijevih idej in vzorov (deloma tudi Schellinga) se je poglobil v pedagoško dobo otrok, oskrbel primerna nazorila in sredstva (šestero daril) za bistenje čutil in mišljenja ter vzgajal vrtnarice in matere za vzgojni poklic. Z gibalnimi, duševnimi in oblikovalnimi igrami je podpiral samodelavnost, z negovanjem živali in rastlin čuvstvovanje, z vajami pa mišljenje in govorenje otrok. V metodi se je dvignil dosti niže in jasneje od mnogih svojih predhodnikov (Komensky). Fröbelovi vrtci so tip »nemških otroških vrtcev.«

Od Fröbela se je osamosvojila Marija Montessori s svojo zdravstveno peda-

gogiko. V psihološki smeri se ozirajo njeni otroški vrtci na spontanost in samodelavnost otrok (posnemanje odraslih!), po organizaciji pa nalikujejo družinskim domovom (oprema, prehrana, vodstvo). V tem imajo prednost pred Fröbelovimi vrtci!

Razen šolskih vrtcev imamo dandanes še državna in zasebna pestovališča za dojenčke (F. Marbeau) in čuvališča (Oberlin in R. Owen) in podobna zavetišča za osirotelo in zanemarjeno deco mest in predmestij. V dobi in prilikih, ko povzroča kapitalistično-materialistični sistem vedno hujšo krizo rodbine in družinskega življenja, imajo taka in podobna vzgajališča vedno večji socialni pomen vkljub temu, da ni lahko najti pravega in ustrezajočega nadomestila nežni materinski vzgoji. Vedno bolj postaja mladinsko skrbstvo važen del — državne socialno-kulturne politike v vseh naprednih državah. Tudi pri nas bo treba še marsikaj storiti v zaščito mladine s pozitivno vzgojo!

—Až.—

Pregled razvoja šolskih čitank.

Vsakokratna doba vtisne šoli svoj neizbrisni značaj in pečat in sicer v treh pogledih: v svrhi vzgoje, organizaciji šole in v metodi pouka. Doba humanizma ali racionalizma se na pr. v pedagogiki popolnoma drugače javlja in izraža kakor današnja »delovna šola« v sedanji tehnično in kolektivistično usmerjeni dobi. Vsaka tako ali drugače orientirana šola ima svoje težišče v določenih razmerah in dobah in tudi za določeni čas. To trditve ali zakonitev lahko prenesemo neposredno tudi na razvoj — šolskih knjig in čitank od najstarejših dni do danes. Med vsemi šolskimi knjigami so zlasti čitanke verno zrcalo tedanjih šolskih dni in metod, ko so kako služile svojemu namenu v šoli. Že pri površnem pregledu o razvoju čitank lahko zasledimo, kako in v kakšni meri se je odražalo določeno kulturno stanje in doživetje v čitanki, bodisi v materialnem ali formalnem pogledu. Tako lahko razločujemo sledeča razdobja, oz. tele tipe šolskih čitank do danes:

1. Brez čitanke. V staroklasičnih dobah niso poznali čitank v pravem smislu te besede. Po znanju abecede so takoj čitali dela kakega znanega in primernega pisatelja ali pa posamezne odlomke.

V zgodnjem srednjem veku (sholasticizem) so čitali po šolah kar sv. pismo, v dobi humanizma pa zopet klasična dela iz antike.

2. Verske in nabožne čitanke.

Doba verskih gibanj in reformacije se je močno dotaknila tudi šolskega življenja. V 16. vek spadajo prvi poskusi za sestavljanje pravih čitank. M. Luther (1483.—1546.), oz. Melancthon sestavi prvo čitanko z naslovom »Büchlein der Kinder,« ki je vsebovala: abecedo, očenaš, 10 zapovedi, vero, molitve, števila od 1 do 1000, razne

titularne, cerkvene pesemce i. pod. Tudi druge čitanke so se držale tega kopita. V tem duhu sta spisala srbohrvatski »A z b u k v a r« s cirilico in glagolico l. 1561. tudi jugoslovenska protestant. reformatorja A. Dalmatin in Stj. Istranin. V naših krajih je pozneje služil po šolah katekizem, ki ga je l. 1583. spisal jezuit Peter Canisius za šolsko rabo. Vse te čitanke v dobi reformacije in protireformacije stoje v službi vere in katoliške vzgoje. Sestavitelji teh knjžic se niso ozirali na psihologijo in apercpcijo na nobeni stopnji.

3. Čitanke z moralno-etično tendenco.

Še v 17. veku je vera središče vzgoje in izobrazbe. V čitankah prevladuje moralizem, četudi raste vpliv realizma v filozofiji. Sčasoma seže racionalizem tudi v šolstvo (prirodoslovne znanosti).

V 18. veku zagovarja prvi stališče otroka v knjigi-čitanki Friderik Eberhard pl. Rochow (1734.—1805.), ki je l. 1776. sestavil prav za prav prvo čitanko z naslovom »Der Kinderfreund« za nemške ljudske šole. Vkljub negovanju razuma ni zane-marjal verske odgoje. Njegova čitanka ima pet poglavij: zgodnja mladost v roditeljski hiši, izven rodbinskega kroga, pobožnost in pogreški odraslih, razni sloji in poklici ter pojavi v naravi (prirodnoznanstvo). Vso čitanko je spisal sam Rochow (97 sestavkov). Literarna oblika sestavkov je skromna. Pisec se ni izogibal moralnih naukov. Vkljub temu lahko smatramo Rochowa za osnivača ljudskošolske čitanke. Sestavil je tudi 2. del svoje čitanke s podobnimi pogreški kakor l. 1776.

4. Realistične čitanke in enciklopedije.

Ze pred francosko revolucijo je poznala znanost bujno rast in cvetje. Boji za ameriško svobodo so vzbudili interes za inozemstvo (geografija, zgodovina). Prirodopisne znanosti zanjejo moč in slavo. V tem razdobju so nastale razne realistične čitanke, polne znanstvene snovi in splošnega znanja. Začetnik teh enciklopedičnih čitank je protestantski propovednik Friderik Wilmsen. V njegovi knjigi so tile odlomki: svet zemlje s prebivalstvom, proizvodi zemlje, življenje, rastlinstvo, rudnine, človek, higiena, veronauk, koledar, Evropa ter pravice in dolžnosti državljanov. Izdajatelji teh čitank se niso ozirali na psihologijo dece, zašli pa so v intelektualizem in v osnovni princip. V Wilmsenovem duhu so sestavljene tudi mnoge poznejše čitanke (tudi za Hrvatsko in Slavon.).

5. Jezikovne ozir. slovniške čitanke.

Pestalozzi je pristaš formalne izobrazbe, medtem ko je temeljil realizem na didaktičnem materializmu. Med Nemci zagovarja Lessing ostroumnost človeka. Tej svrhi najbolj ustreza pouk v slovnici in v jezikoslovju. Tako so tudi čitanke podglele tej ideji (Sprachlesebücher) in podpirale bolj

formalno stran izobrazbe. Zastopnik te struje je Fr. Diesterweg (1790.—1866.), katerega čitanke so »Sprachlesebücher.« Menil je, da so gramatika, pravopisje, stilistika in logika najboljša sredstva za izostritev duha in razuma (primerjaj namen klasičnih gimnazij!). V takih čitankah so posebni članki za logične vežbe ter za stilistične in pravopisne vaje. Poudarja se abstrakcija in mišljenje! Te slovniške čitanke so preveč enostranske, da ne zadostujejo niti za pouk v čitanju, kaj šele za — strnjeni pouk.

Nekoliko je izpopolnil te čitanke Vernaleken na Dunaju in njegove knjige so bile prevedene na hrvatski jezik z nekimi spremembami. Uporajale so se do novega šol. zakona (1874.) po hrvaških šolah.

6. Čitanka kot antologija literarnih umetnin.

Take čitanke smo dobili pri nas šele v zadnjih desetletjih. Dolgo časa se je namreč zanemarjala vzgoja k čuvstvovanju otrok z literarno estetiko. Z literarnim merilom postaja za sestavljanje čitank vodilno načelo tudi: duševno obzorje otroka. Poleg tega pa tudi narodna zavest in kulturni ponos! V tem smislu so sestavljene nekatere (ne vse!) naše osnovnošolske čitanke (Flerč) in pa S. Cajkavčeve na Hrvatskem. Nekdanje srednjeveško načelo: »Aus der Bibel in die Bibel« se ne povrne nikdar več v šolsko čitanko. —

V zadnjem času pa je čutiti tudi že dovolj glasen odpor proti tem zadnjim čitankam, ki snovno in oblikovno ne zadoščajo več zahtevam strnjenege pouka v smislu samodelavnosti. Pristašem aktualnega pouka pa je v sedanjih čitankah tudi premalo sveže snovi. Najidealnejše bi bilo vsekakor, da bi imeli posebne knjižice za naravoslovje, posebne za zemljepis in zgodovino in posebne za pouk v literaturi. Seveda na višjih stopnjah osnovne šole. V dopolnilo pa naj bi še služil periodično izhajajoči mladinski šolski list s pisanim in dovolj svežim gradivom.

—A. F. S.—

Koedukacija

ima svoje dobre, a tudi svoje slabe strani. V časniku »Die neue Erziehung« (1931, 372) toži H. Friedrichs, da je v svojem podeželskem vzgojevališču uvedel koedukacijo, ali na veliko škodo zavoda. Nova uredba ni dosegla tovarištva obeh spolov, ampak je celo zatrla prijateljstvo med dečki; škodovala je značaj nekaterih deklic in oslabilala delavnost dečkov. Lepše deklice so kmalu postale oboževanke enako starih tovarišev, kar je skazilo značaj lepotic. Postale so arogantne in afektirane. Med dečki je povzročila koedukacija nemir, pojavila se je ljubo-sumnost, popustila je marljivost. Namesto moževanja — klepetanje in natolcevanje, namesto mirnega dozorevanja — nepotrebna razčiljenja in vzburkanja.

Milica Stupanova, Kako vzgojim svojo deco. Maribor 1932. Založba revije »Žena in dom« v Ljubljani. Strani 148. Cena 30 Din.

Knjiga Milice Stupanove prijetno iznenadi že po svoji posrečeni zunanji opremi, saj nikakor ne spominja na obično vnanjost del naše pedagoške literature, ki jih dobivamo v roke navadno prav asketski skromno in neučinkovito opremljene. Fotomontaža — nevsiljiva toda učinkovita. Vidi se, da je izšla knjiga v založbi »Žena in dom«, ki kaže mnogo razumevanja za smisel in važnost propagande. Tudi delo samo je propagandnega značaja. Pisateljica je s svojo knjigo razširila področje poljudne književnosti, ki je pri nas razmeroma lepo razvita, namreč higienska stran negovanja otroka, zlasti dojenčka in otroka v predšolski dobi, ter je kot poklicna vzgojiteljica stopila korak naprej in obdelala predvsem vzgojne probleme v celoti. Dosedaj skorajda nismo imeli poljudno pisane vzgojslovne literature, ki bi širila sodobna vzgojna dognanja med najširše plasti našega naroda, zato je razumljivo, da je poizkusila pisateljica podati na razmeroma tesnem prostoru — vse, ker nam pač na tem področju tudi manjka skoraj vsega. Ker obravnava — od nege dojenčka do mirovne vzgoje — vsa higienska ter vzgojna in dušeslovna vprašanja skoraj enciklopedično, je upravičena bojazen bravca potem, ko je odprl knjigo in pregledal kazalo, da-li je možno rešiti to nalogo kolikor toliko zadovoljivo na tako pičlo odmerjenem prostoru. Stupanovi je treba priznati, da je prvovrstina poljudno-znanstvena stilistka, ki obvlada ekonomično svoj slog ter zna povedati vse bistveno v jasni in nazorni, čeprav zgoščeni obliki. Vsako priznanje zaslužijo posamezne njene interpretacije vzgojnih dejstev in izkustev v zvezi z njihovo psihološko genezo. Kot primer naj navedemo samo njen odstavek o jecljajočem otroku ter njeno zelo posrečeno karakteristiko pubertetne dobe. Stupanova si je prisvojila izsledke individualne psihologije v toliki meri, da lahko uporablja njeno interpretacijo dinamike človeške osebnosti že povsem svobodno, toda povsod popolnoma smiselno. Ona je med Slovenci prva propagatorica dr. Adlerjeve teorije.

Knjiga zasluži, da bi bila tiskana na boljšem papirju, ker je vredna, da jo zlasti matere imajo vedno pri roki.

F. Martinc.

Pripomba uredništva. Jean Paul, ki ga pisateljica citira v zvezi z njegovo vzgojno knjigo »Levana«, ni Francoz, kakor to čitamo na str. 101., temveč nemški pisatelj in humorist Jean Paul Friedrich Richter. »Jean Paul« je le njegovo pisateljsko ime, ki si ga je izbral sam.

Maksim Gaspari, Jesen. Agilni »Učiteljski Dom« v Mariboru, ki je izdal že lepo vrsto ročnih zemljevidov in drugih učil, se

je lotil zopet hvaležne naloge, da izda »Letne čase« za jezikovni pouk, a tudi za spoznavanje naše domovine in nje življenja. Kot prvo sliko je izdal »Dom« »Jesen«. V kratkih razdobjih nam obeta nato »Pomlad«, »Zimo« in »Poletje«. Slike letnih časov so bile zelo potrebne. Doslej smo uporabljali tuje izdelke, ki so kazali kakršenkoli svet, samo ne našega jugoslovanskega. In v tem pogledu je imel »Dom« srečno roko v izbiri avtorja! Saj poznamo našega Gasparija! Gotovo ni med našimi umetniki nikogar, ki bi bil s tolikim razumevanjem pogledal našim krajem in ljudem v lice. Zato je tudi »Jesen« vsa Gasparijeva, vsa naša.

Že razdelitev slike v pet skupin je prav posrečena misel. Saj vemo, kakšna nelogična zmes je navadno na takih slikah. Slikar bi hotel pokazati prav vse, kar nudi jesen, pa je težko spraviti v harmonično in smiselno celoto gozd in travnik, vinograd in njivo, vrt in sadonosnik, pa prešo in sod in hišo in hlev, pastirja in lovca in kdo ve, kaj še vse. Gaspari je podal v petih oddelkih vse to, a pregledno in v verjetni kompoziciji. Zato vidimo na prvi sliki samo branje z deklji in fantiči, pa škafe in brente, zidanice in — klopotec, ki pa ni prav dobro pogojen, in še pogled v vinske gorice s cerviko in dovolj! Če je posneta prva slika po Slovenskih goricah, je vzorec drugi gotovo Dolenjska, kar vidimo že na tipični dolenjski preši, ki se od štajerske precej razlikuje. Tretji del kaže delo na polju. Na prvi pogled spoznamo, da smo na Gorenjskem. Tu so Gasparijeve cervice in hiše in njegove njive, pa še planine v ozadju, in visoko gori klin divjih rac, ki potujejo v toplejše kraje. Na tej največji skupini je tudi lepo prikazano delo na polju in v sadonosniku in še to in ono. Četrto sliko je posvetil umetnik našim pastirščem, ki se jim dobro godi pri ovcah in kravah in pri pastirskem ognju. Na poslednji sliki je prizor z lova.

Vse skupine tvorijo lepo zaokroženo celoto. Barve so čiste, a ne tako kričeče, kakor vidimo to, često brez potrebe, na šolskih slikah. Tiskarsko izvršitev je prevzela Jugoslovanska tiskarna, ki je svojo nalogo v polni meri izpolnila. Slike so nalepljene na močnem papirju s platnenim robom in opremljene z lepimi palicami. Cena 70 Din za posamezno sliko v primeri z izdelavo in velikostjo slik 125 × 90 cm ni pretirana. Vsekakor so tuji izdelki te vrste mnogo dražji. Zato pa naj bi ne bilo šole brez Gasparijevih »Letnih časov«.

Drag. Humek.

Dr. Mate Tentor: Pismo i postanak alfabeti. Izdano v Zagrebu l. 1931., strani 118, cena ? Din.

Kakšno veljavo in moč je imelo pismenstvo že pri najstarejših narodih, nam je ohranjeno v obliki preproste indijske zgodbe. Po naročilu svojega gospodarja je

moral odnesti neki Indijanec košaro smokev s pismom vred oddaljenemu sosedu. Toda med potjo si je Indijanec zaželel smokev. Preden pa je segel v košarico, je skrnil gospodarjevo pismo pod kamen, da ga pismo ne bi izdalo gospodarju. Iznajdba pisanja lahko smatramo za eno najbolj epohalnih iznajdb na polju ljudske kulture. Noben izum do danes še ni prekosil vrednosti in tako dalekosežnega pomena za razvoj mišljenja in dejstvovanja, kakor je iznajdba abecede, ki je dala prvo zanesljivo podlago za razvoj vseh ostalih ved in ljudskega spoznanja v zgodovini človeštva.

Tentorjeva knjiga je v naši strokovni literaturi prvi obširnejši spis o vprašanju nastanka in razvoja pismenstva in abecede od najstarejših časov do postanka latinice. Sicer nam avtor ne podaja v knjigi strogo svojih lastnih dognanj o tem problemu, temveč nam prikazuje le izsledke drugih raziskovalcev novejšje dobe na polju paleografije. Avtor sam pravi: »Pisac ovog djela morao je prije dvije godine, da se tek upućuje u rezultate svih nauka, koje imaju veza s postankom i razvitkom pisma.« Material je bogat in pregledno obdelan, tudi pri vprašanju, kdo je pravi izumitelj abecede. Navedena je tudi obširna bibliografija in genealoška karta razvoja abecede. Manj prostora zavzema problem cirilice in glagolice, ki še ni dovolj razčiščen.

Naj bi se s to knjigo okoristile naše učiteljske knjižnice!

A. Zerjav.

Ludvik Mrzel: Luči ob cesti. Založila Jugoslovanska knjigarica v Ljubljani. 1932. Redna izdaja zbirke domačih pisateljev. str. 188, cena 50 Din za nenaročnike.

Med našimi mlajšimi ima vidno in tudi svoje posebno mesto v slovenski književnosti L. Mrzel. Ni se javil kakor velik puntar s težkimi protesti in novimi programi, marveč je dozoreval tiho in mirno v družbi svojih bolj ali manj ognjevitih tovarišev. Največ njegovih stvari je izšlo doslej v obliki podlistkov in ljudje, ki so čitali sproti njegove drobne črtice, so verovali v mladega Mrzela. Med mlajšimi je on edini, ki je najbližji Cankarju, deloma tudi Mešku (»Tih večeri«).

Med rednimi izdajami domačih avtorjev je prišel pri Jugoslovanski knjigarici tudi Mrzel do svoje knjige z naslovom »Luči ob cesti«. To je zbirka vseh njegovih najboljših črtic in sličic, prav za prav pesmi v prozi, pretkanih z nežno liriko in omamnim občutjem, posebno za mlade ljudi. Najrajši piše o stvareh, ki se tako globoko skrite gode v — malem človeku (največ v njem samem), pa so včasih tako odločilne za usodo in pota človekova med ljudmi in sredi tega žalostnega sveta. Mrzelove črtice in pesmi pa so tudi kakor težka

izpoved človeka, ki ne more najti pravega ravnotežja med seboj in svojo okolico in ki je sredi vsega tega gibanja in vrvenja širokih cest in ulic tako sam in majčken, plah in ubog... »Morda nam bo kdaj še tako dobro, da bo vsakdo imel blazino, v katero bo lahko izjokal žalost svojega srca« (str. 9) ali »In morda res nikoli ne bo tako, da se ne bi našlo solca še za enega človeka« (str. 8). V vsej mehki Mrzelovi otožnosti je vendar še dosti upanja in vere in luči, samo škoda, da je tu in tam bližji resignaciji kakor pa odkritemu odporu in glasnemu protestu. Njegova »socialnost«, ki se preliva deloma v enakih niansah v njegovih stavkih, je včasih preveč odpuščajoča, sentimentalna. Samo refleksivna! V tem znamenju se med našimi socialnimi pesniki (Seliškar, Klopčič i. dr.) izpoveduje samo Mrzel.

Popolnoma naravno je, da se je Mrzelovo pero ustavilo tudi ob šoli in vzgoji in to predvsem v spominih in refleksih njegove mladosti. Te njegove sličice pa imajo to prednost, da odkrivajo v verni prispodobni vso — na videz morda neznamno — tragiko otrok in mladih ljudi, ki jih vodi v življenje malo spreten vzgojitelj (povrh še slab človek!), ki se niti sam ni znal ali ni mogel dokopati vsaj do zaupanja in ljubezni... Klasičen primer (ne toliko v književnem oziru) takih »konfliktov« med deco in odraslimi je v črtici »Dvojka«. »Zelo malo dobri smo ljudje. Kolikor smo, smo menda samo iz strahu. Odrasli med seboj se nikoli tako trdo in osorno ne kličemo na odgovor, kakor kličejo otroke pred kateder« (str. 165.) in »... menda ni človek nikoli bolj sam kakor tam nekje od desetega do šestnajstega leta — in na samem je otrok strah.« Pa tudi v drugih črticah se je pokazal Mrzel za zagovornika otrok, dobrih mater in ljudi (»Otroška zgodba«, »Otrok«, »Mater« i. dr.) skoro v Cankarjevem stilu. Mnogo je učiteljev po svetu, ki bi si lahko s mirnim srcem prepisali črtico »Dvojka« na prvo stran svojega šolskega dnevnika. Pa, prosim — brez zamere!

Toda Mrzel zna pisati tudi mladini. Za najlepšo njegovo povestico smatram pravljico »Rožica«, ki je bila lani objavljena v »Našem rodu«, samo žal, da je ostal njen ilustrator — daleč za avtorjem.

Mrzelove »Luči ob cesti« priporočam vsem dobrim ljudem, tudi tistim, ki so že v letih in jim morda ni dosti za prisrčen izliv srca! Mnogo lepih Mrzelovih stavkov se bo ohranilo nedvomno tudi v poznejše dni. Knjigo sem čital z užitkom, v presledkih, kakor smo svoječasno jemali večer za večerom Zupančičeve zbirke v roke.

Pri taki knjigi domačega avtorja pa ni vredno govoriti morda o dobri zunanji opremi!

Albert Zerjav.

Za Slovensko Šolsko Matico.

Odbor Slov. Šol. Matice bi rad, da pride letošnji književni dar naročnikom v roke že tam kje okrog božiča, ker je zima najprikladnejši čas za branje. Zato je del rokopisov že v strojih Učiteljske tiskarne. Toda ali bo v istini mogoče razpošiljati knjige za božič, to zavisi sedaj največ od — naročnine. Do danes je ni še skoro nič vplačane, a književna naklada se v tiskarni ne more določiti, dokler odbor točno ne ve za število naročnikov. To je torej sila pereč problem!

Za letos prejmejo naročniki troje knjig. Ena bo Pedagoški Zbornik, ki prinaša to leto razprave o velikih pedagogih, oziroma vzgojevalcih človeštva (Komensky: tristoletnica Velike didaktike, Kerschensteiner, Goethe: stoletnica smrti, Slomšek: sedemdesetletnica smrti, dr. Bezjak), ki so vse živo aktualno in tudi razumljivo pisane. Dalje precej obširna Psihologija (spisal prof. Ozváld), ki je tako zasnovana, da bo učitelju in učiteljici pomagala konkretno razumevati dečka in deklico pa tudi človeka izven šole, kolikor je eden in drug individualna celota in tudi kolikor je člen v verigi sedanje jako zapletene kulture. In slednjič študija o Goethejevi »Pedagoški provinci«, v kateri ta sekularni duh že pred več ko. sto leti povsem moderno razmišlja o »novi« šoli.

Odbor je storil, kar je mogel. Prosimo pa tudi gg. poverjenike in naročnike, naj poskrbe, da naš blagajnik čimprej, a najkasneje do Vseh svetnikov prejme naročnino (à 30 Din).

Pa porečeš morda, ljubi tovariš ali tovarišica, da je sedaj trda za gotovino in da je tudi 30 Din že »denar«. Je res, kdo izmed nas šolnikov bi tega ne čutil na lastni koži! Ali uvažujta, to prosi odbor, da vama je v teh hudih časih, ki nas vse tarejo, vendarle najvernejši in tudi najdobrohotnejši drug še — knjiga, ki bi vaju hotela bodriti in voditi. Zato ji omogočita s svojim brezdvomno pritrzanim prispevkom, da — zagleda beli dan! Edina moč, ki v takih stiskah, kakor so današnje, kaj zaleže, je samopomoč. Naj bi za to uvidevanje našega učitelja in učiteljice ne hvalil samo Učiteljski konvikt, ampak tudi — Slov. Šol. Matica.

Odbor SSM.

50% – 70%

manj plačate za knjige naše založbe, ako jih naročite v času od 15. novembra 1932. do 15. februarja 1933.

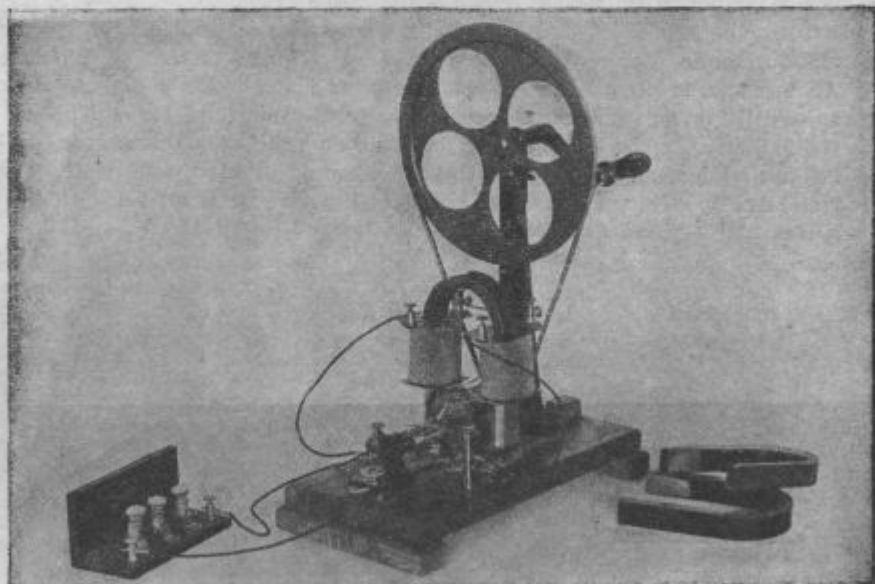
Nujna potreba po dobri knjigi

nam je narekovala ta čin. Knjige dobite s tem zastonj in povmete nam le založniške stroške. Pišite še danes po našo ponudbo!

Knjigarna Učiteljske tiskarne
Ljubljana, Frančiškanska ulica 6

Nauk o elektriki na moderni podlagi

Vse važnejše poizkuse o uporabi elektrike vam nudi edino naš novi

Dinamo- motor

Aparat spada radi tega na vsako šolo, ki količkaj skuša pouk prilagoditi sedanjim potrebam ● Pišite po prospekte z obširnim opisom aparata in poizkusov ● Učiteljska tiskarna, oddelek za učila, Ljubljana, Frančiškanska ul. 6